

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Facultat de Geografia
i Història

Departament d'Història i Arqueologia

Grau d'Història

Curs 2018-2019

**Transparència social dels Protestants a
Catalunya des de la Revolució Gloriosa de
1868.**

Treball Final de Grau

Bloc Temàtic: Història Contemporània i Món Actual

Autor: Ferran Bayo Angosto

Dirigit per el Dr. Antoni Segura Mas

Barcelona, juny del 2019

Índex.

1. Resum.	3
2. Introducció.	4
3. Una primera aproximació.	5
4. 1ª part, Aspectes legals desenvolupats per l'Estat.	8
4.1. Abolició de la Inquisició, 1813	8
4.2. Constitucions de 1837 i 1845, Concordat de 1851.	9
4.3. Constitucions de 1869 i 1876.	12
4.4. Constitució de 1931 i llei de congregacions religioses de 1933	15
4.5. Fuero de los españoles de 1945 i llei llibertat religiosa de 1967.	17
4.6. Constitució de 1978.	20
5. 2ª part, Esquemes socials tradicionals controlats per l'Església Catòlica. ..	23
5.1. Els Protestants, una història curta i recent.	23
5.2. Organització interna dels Protestants.	25
5.3. Els inicis.	27
5.4. La convivència frustrada.	29
5.5. Educació.	32
5.6. Servei Militar.	34
5.7. Matrimoni.	35
5.8. Inhumacions.	38
6. Conclusions.	40
7. Bibliografia.	44
8. Annexes.	47
8.1. Imatges.	47
8.2. Hemeroteca La Vanguardia.	55

1. Resum

A Catalunya, els Protestants són una minoria que ha estat històricament discriminada per les seves creences o idees. Aquest fet ha esdevingut un estigma per a ells fins la mort del dictador Franco.

Ens plantegem analitzar, des de una vessant social, amb quines dificultats s'han hagut d'enfrontar al llarg de les diferents etapes de la història recent al nostre país i, paral·lelament, el desenvolupament i trajectòria dels Protestants des de la Revolució Gloriosa de 1868, el cop d'Estat militar del General Franco el 18 de juliol de 1936 i la democràcia que arriba als nostres dies.

Analitzarem aquesta evolució emmarcada en els aspectes legals de l'Estat Espanyol, amb el suport indispensable de l'Església Catòlica. Intentarem entendre com de complicat pot resultar trencar els esquemes socials tradicionals imposats per la Església Catòlica en col·laboració amb l'Estat.

Paraules Clau: Protestants, discriminació, persecució, minoria, aspectes legals, aspectes socials, Església Catòlica.

In Catalonia, the Protestants are a minority that has been historically discriminated against for their beliefs or ideas. This has been a stigma for them until the death of the dictator Franco, we plan to analyse from a social aspect with what difficulties have been faced at different stages of recent history in our country. The development and history of Protestants in the period that begins with the Glorious Revolution of 1868, the military coup of General Franco on 18 July 1936, and democracy that reaches today.

We want to analyse this evolution in the legal aspects that the Spanish State developed with the indispensable support of the Catholic Church, and to try to understand how complicated it is to break the traditional social schemes imposed by the Catholic Church in collaboration with the State .

Key Words: Protestants, discrimination, persecution, minority, legal aspects, social aspects, Catholic Church.

2. Introducció

Marc Pons escrivia el text titulat *"Per què el Protestantisme no va arrelar a Catalunya"*¹. La lectura i anàlisi de la reflexió de l'autor em va inspirar en l'elecció final de la temàtica de meu TFG, tot i que feia temps que hi donava voltes. Es tracta d'un estudi basat en l'etapa històrica dels orígens de la Reforma, lluny de la realitat dels Protestants al nostre país –Catalunya- i la seva convivència amb la societat catalana actual, i encara que no és tema troncal d'aquest TFG, de la resta del territori peninsular. Podem definir aquesta cohabitació com poc significativa, mancada d'influència i representativitat social en general.

Són diversos els motius que em porten a reflexionar sobre l'actual realitat dels seguidors catalans de la Reforma Protestant que va dur a terme Martí Luter al s.XVI. Evidentment, cal analitzar amb rigor les situacions que una minoria social ha de superar i quines dificultats troben enfront un gran col·lectiu que segueix un altre sistema de valors o creences. Podríem mirar enrere i analitzar la seva trajectòria històrica, però, l'autèntic interès d'aquest treball, es centra en el desenvolupament i recorregut dels Evangèlics en el període de temps que va des de la Revolució Gloriosa de 1868, fita històrica en la que es van introduir d'una manera definitiva a Catalunya, fins els nostres dies.

Farem un estudi de les legislacions prèvies a la Revolució liberal, per conèixer exactament on ens trobem a l'inici del període a estudiar, i no entrarem en aspectes doctrinals o filosòfics, que formarien part d'un altre treball. Volem analitzar en dues vessants aquesta evolució. Una primera en els aspectes legals que la societat espanyola va desenvolupar per mantenir el monopoli religiós de l'Església Catòlica Romana, i la segona, intentar entendre com n'és de complicat trencar els esquemes socials tradicionals d'una societat que està fonamentada en la rigidesa imposada per l'Església Catòlica Romana, i com aquest fet ha afectat en la pràctica quotidiana dels Protestants catalans.

---

¹ Article publicat al diari digital [www.elnacional.cat](https://www.elnacional.cat/ca/cultura/per-que-el-protestantisme-no-va-arrelar-a-catalunya_228978_102.html), el 14/1/2018:
https://www.elnacional.cat/ca/cultura/per-que-el-protestantisme-no-va-arrelar-a-catalunya_228978_102.html.

3. Una primera aproximació

El principal interès que ens ha mogut a desenvolupar aquest treball, és el fet d'intentar entendre com un moviment tant transcendent com va ser la Reforma de Martí Luter, que va remoure els fonaments de la societat europea, transformant les seves estructures en moltes facetes: religiosa, econòmica, industrial, política, etc, ha tingut tant poca repercussió al nostre país.

Podríem definir la posició religiosa de l'Estat Espanyol com d'ideologia única i aquest fet és naturalment aplicable a Catalunya, on les diferències culturals han estat tradicional i sistemàticament negades i minimitzades o menystingudes pel Govern Central. En tots els països la religió forma part important en el funcionament social del Estat. A Espanya, però, en forma part d'una forma política, en aquest sentit, no podem dissociar com seria desitjable, la seva influència en el Govern de la Nació.

Ho podem apreciar des de 1478 amb la formació de la moderna Santa Inquisició, atorgada per la Butlla papal "*Exigit sinceræ devotionis affectus*", de Sixt IV als Reis Catòlics (Galende, Cabezas 2013, p. 123), a la recerca del seu pretès poder absolut, ja que la religió influenciava d'una forma molt important a la societat. Tot i que en els seus orígens, el mandat estava destinat a mantenir la unitat religiosa cristiana front de Jueus i Musulmans. La Inquisició va perdurar fins el 1834, vetllant per la puresa ideològica de la religió oficial de la Nació, que no era altre que la Catòlica Romana. Els familiars dels inquisidors eren funcionaris adscrits al servei directe del Tribunal, com consultors, notaris, metges... (Gual 2011, p. 69). Al nostre país s'ha documentat, a més, que "*els monjos exercien la jurisdicció civil i criminal en molts indrets, i per tant, administraven justícia amb la possibilitat d'aplicar condemnes a la pena capital*" (Gual 2011, p. 5). Podien, per tant, ajusticiar a qui consideressin, utilitzant també mètodes com la tortura, que trobem documentats als arxius de Poblet (Gual 2011, p. 69-72). Aquests fets mostren l'estreta col·laboració entre el poder eclesial i el poder civil des de la Edat Mitja.

Es va veure, però, durant el regnat de Carles I i els reis que el van succeir, que el moviment Reformador dut a terme per Martí Luter, es va convertir posteriorment en un dels focus principals per l' Inquisició a Catalunya. Tan important va ser la feina realitzada pel Tribunal Inquisidor i es va perllongar tant en el temps, que aquesta unitat religiosa centrada en el catolicisme ha esdevingut una realitat indiscutible i socialment indivisible de la natura cultural dels catalans.

Qualsevol intent d'entrada a noves idees o interpretacions en l'àmbit religiós han estat vetades en tots els nivells; tant per els governants com per la cúria eclesial, que ha imposat la seva posició a la societat. Els pocs individus que van tenir la inquietud intel·lectual d'aprofundir en altres versions que no fossin la oficial, van estar eliminats o van haver de marxar a un exili forçós, fins la Revolució de 1868, anomenada "La Gloriosa".

Cal dir que la llibertat religiosa dins el Cristianisme és una opció que les persones tenen com a conseqüència de la Reforma religiosa del s.XVI. Les següents evolucions en el pensament dels reformadors posteriorment, van ser recollides pels Il·lustrats durant el s.XVIII, formant part de les Constitucions dels Estats Units el 1787 i de la francesa del 1791. A Espanya no va ser fins el s.XX amb la Constitució del 1931, i finalment la de 1978, que la societat va tenir aquests drets plenament garantits d'una forma legal i equiparable, tot i que la llarga lluita que es va haver de dur a terme pels Protestants catalans i espanyols va representar un sacrifici molt gran, fins i tot cruent (Vázquez 2013, p. 111).

Aquest concepte de llibertat religiosa només el podem entendre com a conseqüència de la Reforma del s.XVI, ja que la imatge de Cristiandat que es tenia, incloses les relacions de poder que havien perdurat des de l'alta edat mitjana, va canviar de forma radical. Abans de la Reforma ja hi havia dissidències dins el cristianisme, que queden reflectides en els diferents Concilis i els Cismes dins l'Església Catòlica, amb la divisió de l'Església Ortodoxa, sota obediència del Patriarca de Constantinoble i l'emperador bizantí, per exemple.

Cal dir també que el que pretenia Luter amb les seves 95 tesis no era un trencament de l'Església, sinó la seva reforma, un retorn als orígens que

considerava perduts (Gonzalez 1969, p. 84-88). Sense el suport dels prínceps alemanys no hagués prosperat el seu moviment, així com la reforma Anglicana no hagués reeixit sense el suport de la monarquia britànica, i d'altre banda, la Contrareforma no hagués prosperat sense el suport de la monarquia hispànica. Aquest període va portar a una etapa cruenta de guerres de religió en els segles XVI i XVII que van devastar i empobrir a Europa.

Un cop superada aquesta etapa, els principis en els quals es sustenta la Reforma, *"Solament Crist, Solament la Paraula, Solament la Fe i Solament la Gràcia"*, van fer que la tolerància religiosa i la llibertat de culte s'anés normalitzant en els països que la van adoptar, per l'eliminació de qualsevol autoritat religiosa com a intercessora amb la divinitat - el sacerdoci universal- (Vázquez 2013, p. 115).

El punt determinant, doncs, és analitzar com els dos poders, civil i religiós, es van enllaçar en el nostre cas, per poder entendre el grau de col·laboració i complicitat amb el que van actuar durant segles.

4. 1ª part, Aspectes legals desenvolupats per l'Estat

4-1. Abolició de la Inquisició, 1813

La Monarquia espanyola va utilitzar la Inquisició com a col·laboradora necessària per actuar on la política no li permetia. La Inquisició va tenir un paper determinant en la neteja ètnica, religiosa i cultural a la Península Ibèrica, des de la seva fundació el 1478 -amb la col·laboració papal mitjançant la Butlla "*Exigit sinceræ devotionis affectus*" de Sixt IV als Reis Catòlics- i fins la seva desaparició, que va començar el 1813, però no va ser definitiva fins el 1834.

A les Corts de Cadis el 1813 es va blanquejar, d'alguna manera, aquest instrument pervers que tants milers de persones va fer cremar per eliminar la diferència i per no acceptar la oficialitat de la religió Catòlica. En el "*Decreto sobre la abolición de la Inquisición, y establecimiento de los tribunales protectores de la Fe.*", podem veure com en el primer article es sentència:

*"La religión católica, apostólica, romana será protegida por leyes conformes a la Constitución."*².

Més endavant s'aclareix nítidament la col·laboració entre els dos estaments, civil i religiós, emparats per la Constitució:

*"Deja expeditas las facultades de los Obispos y sus vicarios para conocer en las causas de fe, con arreglo a los sagrados cánones y derecho común, y las de los jueces seculares para declarar e imponer a los hereges las penas que señalan las leyes, o que en adelante señalaren. Los jueces eclesiásticos y seculares procederán en sus respectivos casos conforme a la Constitución y a las leyes."*³, per continuar: "*Todo español tiene acción para acusar del delito de heregía ante el Tribunal eclesiástico: en defecto de acusador, y aún cuando lo haya, el fiscal eclesiástico hará de acusador.*"⁴.

---

² Text citat literalment del Decreto sobre la abolicion de la Inquisicion, Cadis 22 de febrer de 1813, art 1r

³ Ibid, art. 3r

⁴ Ibid, art. 4rt

Es pretenia eliminar la Inquisició i el que transmet del fragment és que segueix endavant amb els mateixos principis, ara amb el suport polític, que legalitza i blanqueja la institució.

Es va publicar un manifest el mateix dia, ampliant i interpretant el decret d'abolició:

“...hubiere algún temerario que enseñe la impiedad o predique la heregía, se procederá por el Tribunal eclesiástico a formar la competente causa, y la autoridad civil castigará con todo el rigor de las leyes a los obstinados que así intenten insultar la religión y trastornar el Estado. La potestad secular y la fuerza pública auxiliarán siempre las justas providencias de los jueces eclesiásticos: está, pues, en manos del pueblo fiel y del clero vigilante, que ni de obra, ni de palabra, ni por escrito, sea ofendida impunemente la santa religión que profesamos.”⁵.

Tal i com podem veure analitzant els textos de les Corts de Cadis, s'uneixen impunement religió i política, legalitzant i mantenint amb vida la Inquisició en la nostra història més recent.

No ens ha d'estranyar que les diferents Constitucions que es van desenvolupar posteriorment, el paper preponderant de la Església Catòlica i la seva oficialitat quedés nítidament reflectit en els textos.

4-2. Constitucions de 1837 i 1845, Concordat de 1851

Per entendre correctament la situació actual, cal fer un estudi previ sobre la tasca desenvolupada pel legislador i el seu intent de modernitzar les estructures d'Estat, fent noves Constitucions. Podem partir amb la Constitució espanyola del 1837, redactada en el període de Regència de Maria Cristina de Borbó-Dues Sicílies- més conservadora que la seva predecessora, la Constitució de Cadis de 1812-, en la qual es disposa que:

---

⁵ Text citat literalment del Manifiesto de las Cortes Generales y Extraordinarias de la Nacion Española, Cadis 22 de febrer de 1813.

“La Nación se obliga a mantener el culto y los ministros de la religión Católica que profesan los españoles”⁶.

En aquest text es decreta la confessionalitat social dels espanyols, ja que és implícit que els espanyols són Catòlics i, per tant, l'Estat ha de mantenir l'estructura eclesial per dur a terme els actes religiosos.

Durant el regnat d' Isabel II des del 1843, amb 13 anys i amb una alternança en el govern de la nació pactada per els partits liberals i conservadors, ideològicament i de forma personal es va donar suport als partits conservadors. Durant el seu regnat es va reformar la Constitució per incrementar el seu poder. L'any 1845 s'estableix que:

“La religión de la Nación Española es Católica, apostólica y romana. El Estado se obliga a mantener el culto y sus ministros”⁷

Es sintetitza el que havien establert les Constitucions de 1812 i 1837, no deixant cap dubte sobre la confessionalitat de l'Estat, i compensant el que les desamortitzacions de Mendizábal van ocasionar a l'economia Catòlica a partir de 1836.

Pel que fa la dissolució d' Ordes religiosos i a la venda de propietats de l'Església, hem de fer constar que es va produir de forma involuntària per la estructura eclesial, a diferència de les desamortitzacions sorgides directament de la Reforma, on l'Església va perdre les seves possessions a favor dels prínceps, nobles i burgesos que hi van donar suport (Vázquez 2013, p. 119). Aquest fet va provocar que el poder polític i l'Església reformada anessin units en el nou panorama social que començava a Europa, on la reforma religiosa va incidir directament en la societat modificant els antics esquemes feudals imperants.

Hem d'anomenar que les desamortitzacions de 1836 no van tenir a la península l'efecte que els liberals pretenien per la renovació agrària de la península, tot el contrari, sols van servir per ampliar els béns dels burgesos i nobles, creant

---

⁶ Text citat literalment de la Constitució de 1837, Art. 11

⁷ Text citat literalment de la Constitució de 1845, Art.11

latifundis que van perjudicar la malmesa economia de la Nació, fet que directament va influir en la societat a tots els nivells, però especialment en els estrats més baixos, sectors socials on les accions de les associacions religioses van tenir més influència.

Un aspecte positiu per a la comunitat Protestant: arrel de la Constitució del 1845 és que es va permetre per primera vegada la construcció de cementiris civils, per tots aquells que havien mort fora de la comunió Catòlica romana, permetent als alcaldes vetllar les restes mortals.

Aquest decret va costar molt de complir. L'Església Catòlica no estava disposada a cedir part dels seus cementiris per allotjar a "heretges, criminals ni suïcides" (Vázquez 2013, p. 120-121).

Durant el regnat d'Isabel II també es va signar un Concordat amb el Vaticà, el 1851, en el qual es regulaven les relacions entre l'Estat i l'Església i es declarava la confessionalitat de l'Estat, tot i reconèixer la nova realitat política creada amb la revolució liberal.

En l'article primer diu:

*"La religión católica, apostólica, romana, que con exclusión de cualquiera otro culto continúa siendo la única de la nación española, se conservará siempre en los dominios de S. M. Católica con todos los derechos y prerrogativas de que debe gozar según la ley de Dios y lo dispuesto por los sagrados Cánones."*⁸

Podem veure com es fa referència a altres religions, degut a l'acció en aquest període dels partits liberals, però es fa èmfasi en què la Catòlica tindrà exclusivitat en la Nació espanyola.

Des d'aquest moment, l'Església Catòlica va exigir una dotació econòmica pel sosteniment del clergat i així contrarestar el que va perdre amb les desamortitzacions, prenent un paper d'oposició ideològica directa amb la posició política dels partits i Estats liberals en l'etapa contemporània de la Nació.

---

⁸ Text citat literalment de la Gaceta de Madrid de 12 de maig de 1851

Altres beneficis del Concordat per l'Església Catòlica van ser: el retorn dels béns que no van ser venuts en les desamortitzacions de 1836; l'adscripció de l'educació a l'Església Catòlica; se li va atorgar a l'església el paper de censor i es va derogar la legislació Estatal que s'oposava al Concordat. Ara el registre de les persones –naixements, matrimonis i defuncions- van tornar a ser parroquials, per tant competència exclusiva de l'Església Catòlica (Vázquez 2013, p. 120-121).

Cal dir que aquesta unitat indissoluble en l'àmbit religiós, era qüestionada pels partits liberals, els quals tenien en el seu ADN fundacional els ideals de llibertat, igualtat i fraternitat, desenvolupats en ells a partir de la influència de la Revolució Francesa de 1789 i que es van introduir en Constitucions d'aquest període, com són la dels EEUU o França.

4-3. Constitucions de 1869 i 1876

El pacte d' Ostende signat el 16 d'agost del 1866 entre liberals i conservadors, promogut per el General Prim, va ser el punt d'inici de la Revolució Gloriosa de setembre del 1868, provocant una insurrecció de militars i civils que va suposar el destronament i fugida d'Isabel II.

Aquest fet va donar pas a un moment històric per la comunitat Protestant, la "*Segona reforma Protestant*" i, com el mateix autor indica, "*Un gran nom per un petit moviment*" (Hughey 1985, p. 18), que va suposar un temps d'agitació liberal per filòsofs i polítics.

És molt interessant llegir les sessions sobre la llibertat de culte que es van produir a les Corts Constituents l'abril del 1869⁹. Es va encetar un breu període de llibertat que va durar 6 anys, fins el final de la Primera República, on es va garantir la tolerància a les religions no oficials.

Va ser fruit de l'esforç liberal, moviment en la seva majoria format per Catòlics que defensaven la llibertat de cultes. Aquest moviment va ser potenciat per les detencions i empresonaments que es van dur a terme per l'intent de canviar o abolir la religió Catòlica romana a Espanya. També es van rebre protestes de

---

⁹ Text citat literalment del Diario de sesiones de las Cortes Constituyentes nº 60-61 de 27-28/4/1869

diferents governs estrangers, que van fer que l'encara vigent reina Isabel II commutés la presó per l'exili (Hughey 1985, p. 19).

Durant el breu període de temps del Sexenni Democràtic, es va produir el primer intent en tota la història de la Nació espanyola d'establir un règim polític autènticament democràtic en forma de monarquia parlamentària, on el predomini de les Corts Generals sobre el rei fos efectiu per primer cop. També es reconeixien plenes llibertats democràtiques –amb llibertat de cultes- i, per primer cop, el sufragi universal, no censal i només pels homes.

Aquest moment va culminar amb l'aprovació de la Constitució de 1869, la més progressista del segle. Destaquem l'article 21 que diu:

“La Nación se obliga a mantener el culto y los ministros de la religión católica. El ejercicio público o privado de cualquier otro culto queda garantizado a todos los extranjeros residentes en España, sin más limitaciones que las reglas universales de la moral y del derecho.

Si algunos españoles profesaren otra religión que la católica, es aplicable a los mismos todo lo dispuesto en el párrafo anterior.”¹⁰

Les llibertats religioses eren una realitat davant de la tolerància. L'Estat no estava compromès a mantenir la unitat Catòlica i, per primer cop, les minories van poder actuar segons les seves consciències en igualtat de condicions que la majoria oficial i no sols en l'entorn privat, a plena llum i en públic. El General Prim va transmetre als Protestants Cabrera, Alhama i d'altres exiliats a Gibraltar, en una visita a Algeciras, la seva famosa frase *“Ya pueden recorrer Ustedes España entera con la Biblia debajo del brazo”* (Gonzalez 1969, p. 33).

Tot i l'avenç, cal destacar que es continua considerant la religió catòlica com a oficial del Estat.

El temps de regència va durar un any i mig fins que es va trobar candidat al tron reial, en aquest cas, Amadeu de Savoia, que va ser escollit rei el gener del 1871.

---

¹⁰ Text citat literalment de la Constitución Democrática de la Nación del 6 de Junio de 1869

El seu regnat va durar aproximadament 2 anys, quan va renunciar al tron i va abandonar el país.

Després d'aquest fet, les Corts Generals van declarar la República com a nou règim polític. Van ser un període convuls, amb enfrontaments radicals per part dels carlistes, aixecaments locals republicans i sobretot, una gran hostilitat vers la religió (Hughey 1985, p. 25).

El primer temps de llibertat va durar uns escassos 6 anys, fins que es proclama rei al Borbó Alfons XII, amb el qual es va iniciar la Restauració el 1875, fet amb el que es va retornar a la monarquia parlamentària com a règim polític i al conservadorisme religiós.

La Constitució de 1876 va retornar a l'Església Catòlica molts dels seus privilegis recentment perduts i, els Protestants es van veure relegats a l'àmbit privat, tornant a una situació de tolerància versus la breu llibertat anterior. L'article 11 de la Constitució de 1876 recull la nova situació: *"La religión católica, apostólica, romana, es la del Estado. La Nación se obliga a mantener el culto y sus ministros. Nadie será molestado en el territorio español por sus opiniones religiosas ni por el ejercicio de su respectivo culto, salvo el respeto debido a la moral cristiana. No se permitirán, sin embargo, otras ceremonias ni manifestaciones públicas que las de la religión del Estado."¹¹.*

Hi van haver protestes per part del clergat i, fins i tot, del Pontífex, que l'acusava de no complir amb el Concordat de 1851 i es reclamava de nou la unitat Catòlica de la Nació, tal i com havia estat en les etapes anteriors al Sexenni.

---

¹¹ Text citat literalment de la Constitución de la monarquía española de 1876

4-4. Constitució de 1931 i llei de Congregacions religioses de 1933

La Constitució de 1876 va ser derogada amb el cop d'Estat del General Primo de Rivera, que va governar de 1923 a 1930. Amb l'oficialitat de l'Església Catòlica es van accentuar els atacs contra les religions minoritàries. De nou es van tornar a censurar tota mena de publicacions (Vázquez 2013, p. 125).

Com a conseqüència de la proclamació de la Segona República, a partir de les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931, comença la segona breu etapa de llibertat religiosa, en la que els Protestants van poder actuar lliurement com la resta de ciutadans, amb plenitud de drets.

Es canvien les relacions entre l'Església i l'Estat i, queda palès a l'article 3 de la nova Constitució de 1931:

*"El Estado español no tiene religión oficial."*¹².

Quan Manuel Azaña com a president del govern de la Segona República va manifestar en debat parlamentari la laïcitat del nou Estat, es referia al Govern, no així el poble espanyol, que continuava amb una majoria de població Catòlica, encara que fos nominalment (Vázquez 2013, p. 125).

La Constitució amplia els conceptes:

*"La libertad de conciencia y el derecho de profesar y practicar libremente cualquier religión quedan garantizados en el territorio español, salvo el respeto debido a las exigencias de la moral pública. Los cementerios estarán sometidos exclusivamente a la jurisdicción civil. No podrá haber en ellos separación de recintos por motivos religiosos. Todas las confesiones podrán ejercer sus cultos privadamente. Las manifestaciones públicas del culto habrán de ser, en cada caso, autorizadas por el Gobierno."*¹³.

Totes les activitats públiques requerien d'autorització prèvia, inclús les catòliques, que fins aquest moment havien gaudit d'una completa llibertat per

¹² Text citat literalment de la Constitución de la República Española, 9 de diciembre de 1931 art. 3r

¹³ Text citat literalment de la Constitución de la República Española, 9 de diciembre de 1931, art. 27

fer allò que els seus dirigents decidissin. La nova situació va comportar plena igualtat per totes les religions. El president de la República va renunciar a la prerrogativa presentació de bisbes i es va derogar el Concordat amb el Vaticà.

El 1933, va aprovar-se la Llei de Confessions i Congregacions Religioses, que prohibia: les ordes religioses –es van dissoldre els Jesuïtes-; que l'Església Catòlica es dedicés a l'ensenyament, al comerç i a la indústria i, finalment, les propietats eclesials van passar a ser de titularitat pública¹⁴.

Aquesta legislació va convertir-se en l'origen de múltiples conflictes. Bona part dels sectors Catòlics van veure en la reforma religiosa una agressió a les seves conviccions. A més, la jerarquia eclesiàstica (amb l'excepció de Vidal i Barraquer) no va dubtar a l'hora d'exposar la seva hostilitat a la República i posar els Catòlics en contra del nou règim. Segons Robinson, "la llei de confessions i congregacions religioses va servir només per enfortir encara més l'oposició Catòlica" (Raguer 1976, p. 167).

El Pontífex va escriure una encíclica que condemnava la llei:

*"Mas ahora no podemos menos de levantar de nuevo nuestra voz contra la ley, recientemente aprobada, referente a las Confesiones y Congregaciones Religiosas, ya que ésta constituye una nueva y más grave ofensa, no sólo a la religión y a la Iglesia, sino también a los decantados principios de libertad civil, sobre los cuales declara basarse el nuevo régimen español."*¹⁵.

Fins i tot va protestar al estil dels Reformadors a la dieta d'Espira l'any 1529:

*"...Por consiguiente Nos protestamos solemnemente y con todas Nuestras fuerzas contra la misma ley..."*¹⁶.

Es va fer una crida a tots els Catòlics per utilitzar tots els medis legals al seu abast que permetessin el canvi de les lleis republicanes.

Amb les eleccions d'octubre de 1933, les primeres en les que el vot va ser per sufragi universal –homes i dones-, i amb la victòria dels conservadors, les lleis no es van complir plenament i, es va dur a terme un apartat pressupostari pels

---

¹⁴ Text citat literalment de la Llei de Confessions i Congregacions Religioses, 4 de juny de 1933, Gaceta de Madrid, núm 155

¹⁵ Text citat literalment de la Carta encíclica dilectissima nobis de Pius XI, 1933 pg 320

¹⁶ Ibid, pg 325

sacerdots. També es va permetre a les ordes religioses seguir amb l'ensenyament (Hughey 1985, p. 78).

4-5. Fuero de los españoles, 1945 i llei de llibertat religiosa de 1967

Lamentablement, el temps de llibertat va ser molt curt i el cop d'Estat del dictador Franco, el 18 de juliol de 1936, va truncar el camí que les minories - entre elles els Protestants- feia tant poc temps que havien començat a traçar.

Els episodis d'anticlericalisme i desordres que hi va haver durant la II República, amb la mort de religiosos Catòlics i l'incendi d'esglésies, van ajudar a que durant la dictadura, els Protestants fossin especialment assenyalats com a simpatitzants de la II República; anticatòlics i antifranquistes.

Es van perdre totes les llibertats. El mateix 18 de juliol es va publicar un Ban de la Junta de Defensa Nacional d' España, signat per Miguel Cabanellas, que deia:

*"Se considerarán como rebeldes, a los efectos del Código de Justicia Militar, y serán juzgados en la forma expuesta:"... "C- Los que celebren cualquier reunión, conferencia o manifestación pública sin previo permiso de la Autoridad, solicitado en la forma reglamentaria, y los que asistan a ellas."*¹⁷.

Durant la guerra Civil el General Franco va passar a ser cap del Movimiento, amb l'ajuda de l'Exèrcit, l'Església Catòlica i la Falange. Aquest estament s'anomenava "Creuada per Déu i la Nació". Els bisbes espanyols es referien als ultratges fets per la II República i justificaven que la violència colpista havia esdevingut necessària per salvar la Nació i els seus principis fonamentals. L'Església Catòlica va rebre el complert suport de la dictadura (Hughey 1985, p. 83).

Evidentment, fins que Catalunya no va ser ocupada per l'exèrcit revoltat, no es van dur a terme aquestes mesures contra els civils. Els Protestants van romandre lleials a la República. Sabien que les llibertats religioses que gaudien serien derogades.

---

¹⁷ Text citat literalment del Ban de la Junta de Defensa Nacional de España, Burgos, 30 de juliol de 1936, art. 6-C

El diputat i catedràtic franquista Valls-Taberner va citar a Franco en una conferència al paranimf de l' Universitat de Barcelona l'any 1939:

*"Nuestro estado debe ser un estado católico en el sentido social y espiritual, porque la verdadera España ha sido, es y será Católica"*¹⁸.

Aquestes cites ens mostren el gir de 180 graus que la posició del nou Govern va prendre en l'aspecte religiós. Amb l'acatament de la doctrina Catòlica es va reprendre el Concordat i Franco va assumir el dret de presentació de bisbes, fet que havia estat assumit tradicionalment pels reis d'Espanya. Alguns bisbes exiliats es van escandalitzar pel suport que l'Església Catòlica donava a la dictadura.

El període de temps fins l'acabament de la Segona Guerra Mundial, l'any 1945, va ser molt dur pels Protestants. L'Estat va actuar amb impunitat i es van tancar temples i practicar detencions. La victòria dels aliats va fer canviar aquesta situació, ja que la dictadura va quedar aïllada i Espanya bloquejada (Vázquez 2013, p. 127). La dictadura va acceptar l'existència d'un sol partit polític, FET i les JONS¹⁹, on es reunien totes les forces nacionals al servei de l'Estat, la base del Movimiento (Varela 2007, p. 487).

No va ser fins el 1945 amb el Fuero de los españoles, que Franco es va veure obligat a elaborar per la situació global, que van canviar lleument les circumstàncies. Es tractava d'una espècie de Constitució on es reconeixien alguns drets dels ciutadans, però, al mateix temps, els limitava. En l'aspecte religiós llegim:

*"La profesión y práctica de la Religión Católica, que es la del Estado Español, gozará de la protección oficial. Nadie será molestado por sus creencias religiosas ni el ejercicio privado de su culto. No se permitirán otras ceremonias ni manifestaciones externas que las de la Religión Católica."*²⁰.

Podem observar la dualitat de criteris; per una banda es reconeix que la religió Catòlica és l'única acceptada, però, per altra banda, diu que ningú serà molestat per les seves creences. En realitat no va ser en absolut d'aquesta manera.

---

¹⁸ Aspectos y problemas de la nueva organización de España, 1939, La Neotipia, pag 134

¹⁹ Falange Española Tradicionalista y de las Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista.

²⁰ Text citat literalment del Fuero de los Españoles, BOE 199, de 18/7/1945, art. 6

A conseqüència de la pressió internacional es va redactar el Fuero de los Españoles, amb aquest lèxic ambigu, per poder justificar que hi havia llibertat religiosa. Es van poder practicar amb dificultats altres religions, sempre en l'àmbit privat.

L'any 1952 es va celebrar el Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona i, l'any següent, es va renovar el Concordat amb el Vaticà, l'únic país que donava suport a Espanya. El Concordat va confirmar els privilegis de l'Església Catòlica com a única religió d'Espanya i li reconeixia el dret a anomenar bisbes. Com a contrapartida, l'Estat mantenia el clergat i l'eximia del pagament d'impostos. També es reconeixia la jurisdicció eclesiàstica, la regulació dels matrimonis, educació i censura. El pacte es va traduir ràpidament en un ambient repressiu per les minories, amb persecucions i detencions. Es van denegar llicències d'apertura de nous centres i es tancaven els existents sense autorització, sense deixar cap prova escrita, perquè no es pogués denunciar internacionalment aquesta pràctica (Vázquez 2013, p. 130).

Aquesta etapa va coincidir amb l'apertura del franquisme, que estava ofegat econòmicament i aïllat internacionalment. Va mostrar l'única faceta que li era favorable per algunes potències mundials, l'anticomunisme, fet que el va acostar a l'òrbita dels EEUU, els quals tenien molt interès en el territori espanyol per motius estratègics, degut als seus conflictes internacionals. De fet, els representants Nord-americans es van queixar pel tracte que es donava als Protestants, alguns d'ells dels EEUU, Anglaterra, Suècia i Suïssa. Aquesta apertura va ajudar a suavitzar la situació en les dècades dels 1950-1960.

El Fuero de los Españoles es va reformar el 1967, com a conseqüència del Concili Vaticà II, on es reconeix el dret a la llibertat religiosa per part de l'Església Catòlica romana, com a part integral de la dignitat humana i, aquest fet, s'ha de plasmar en els ordenaments jurídics de la societat. L'Estat franquista doncs reconeix la llibertat religiosa, tot i mantenir l'exclusivitat Catòlica. En l'article primer es reconeix la llibertat religiosa, i la pràctica pública de totes les religions, amb la contrapartida següent:

"Se consideran actos especialmente lesivos de los derechos reconocidos en esta Ley aquellos que de algún modo, supongan coacción física o moral, amenaza,

dádiva o promesa, captación engañosa, perturbación de la intimidad personal o familiar y cualquier otra forma ilegítima de persuasión con el fin de ganar adeptos para una determinada creencia o confesión o desviarlos de otra."²¹.

De nou s'introdueixen aspectes que deixen a la lliure interpretació de les autoritats la possibilitat d'actuar segons creguin oportú. En l'article 8-1, es reconeix que tots els espanyols tenen dret a ser enterrats als cementiris municipals i, en el 7-2, dret a l'ensenyament desitjat per els pares. Un avenç sens dubte, però la convivència amb la religió oficial no va ser gens fàcil durant més d'una dècada (Vázquez 2013, p. 131).

4-6. Constitució de 1978

La plena llibertat religiosa no va arribar fins la mort del dictador Franco al seu llit l'any 1975. Després de una transició convulsa, que en alguns aspectes sembla que encara no s'ha acabat de completar encara. L'any 1978 es va fer la darrera Constitució, actualment vigent. En quant als drets de les persones llegim:

*"Article 14, Els espanyols són iguals davant la llei, sense que pugui prevaler cap discriminació per raó de naixença, raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social."*²².

La comunitat Protestant va passar de pràcticament la il·legalitat a la igualtat de condicions amb la resta de ciutadans. El text deixa clar que hi ha igualtat de condicions per tots els espanyols, sense discriminacions. Malgrat això, la Constitució de 1931 en el concernent a la religió era molt més clar:

*"El Estado español no tiene religión oficial."*²³.

La separació total entre Església i Estat era evident. Per aquest motiu es va dur a terme la protesta de la Església Catòlica, la qual havia vist anul·lat el seu paper destacat durant segles.

---

²¹ Text citat literalment de la Ley 44/1967 de 28 de junio de libertad religiosa, art. 2n.

²² Text citat literalment de la Constitució Espanyola de 31/10/1978, art. 14.

²³ Text citat literalment de la Constitució Espanyola de 9/12/1931, art. 3r

Aquesta Constitució està molt desenvolupada, a diferència de les anteriors. Quan la van elaborar, degut a les circumstàncies en les que es trobava el país, no van voler deixar espai per masses interpretacions. Ho veiem entre els articles 3 i 14 de les Constitucions de 1931 i la del 1978, totes dues referents a la religió.

Més endavant es fan un seguit de puntualitzacions:

*"Article 16, 1. Es garanteix la llibertat ideològica, religiosa i de culte dels individus i de les comunitats sense cap més limitació, en les seves manifestacions, que la necessària per al manteniment de l'ordre públic protegit per la llei... 3. Cap confessió tindrà caràcter Estatal. Els poders públics tindran en compte les creences religioses de la societat espanyola i mantindran les consegüents relacions de cooperació amb l'Església Catòlica i les altres confessions."*²⁴.

Està clar per què els Protestants no van quedar completament satisfets amb el redactat del text. L'Església Catòlica destaca de la resta de religions i continua amb els seus privilegis. També es mantenen les relacions de cooperació entre l'Estat i l'Església, amb l'important consideració de que el Concordat de l'any 1953 a data d'avui encara és vigent, per tant, és responsabilitat de l'Estat espanyol la manutenció de tot el sacerdoci. No totes les confessions religioses doncs es troben en igualtat de condicions, fins i tot alguns intel·lectuals Catòlics signen un manifest contra l'esment explícit als Catòlics; persones com Llorenç Gomis o Alfons Carles Comin, ja que ho consideren un menyspreu cap a les altres denominacions religioses (Carod 2016, p. 450).

Mantenim doncs que encara hi ha discriminacions entre les religions de l'Estat a data d'avui i l'Església Catòlica en surt beneficiada econòmicament. A més de les ingerències que podem observar de la Conferència Episcopal Espanyola en temes que s'escapen de la seva jurisdicció, interferències en la vida política del país, com poden ser: la unitat de la Nació, el terrorisme i d'altres temes dels quals no van tenir cap problema en difondre la seva postura, amb la intenció clara d'influenciar en el Govern i també en l'opinió del poble, fins i tot incidir en

---

²⁴ Text citat literalment de la Constitució Espanyola de 31/10/1978, art. 16

el vot particular en períodes electorals ²⁵. En contrapartida, també és cert que si la resta de religions del Estat no fan comunicats públics sobre temes polítics, es per voluntat pròpia, ja que tindrien la mateixa llibertat, com a mínim sobre el text constitucional.

Amb un considerable retràs respecte els països del nostre entorn, però, podem doncs determinar a data d'avui que les llibertats d'ordre religiós estan garantides per a tots els espanyols, sense cap possible discriminació per aquest concepte. Altre tema serien els "drets fonamentals" sota una perspectiva jurídica, que han d'estar recollits, reconeguts i garantits per una Constitució, un tema no menor que segons Varela, solament van existir a Espanya durant la vigència de les Constitucions de 1931 i 1978 (Varela 2007, p. 473-474).

Fins aquí el primer bloc del treball, en el qual hem analitzat l'aspecte religiós de la legislació de l'Estat. No hem fet valoracions des del punt de vista de la convivència o la realitat diària dels Protestants, que iniciarem a continuació, tal com tenim estructurat en l'esquema del treball.

---

²⁵ Annex dossier de premsa de diversos anys, LVG.

5. 2ª part, Esquemes socials tradicionals controlats per l'Església Catòlica

5-1. Protestants, una història curta i recent

La Reforma de Martí Luter no va tenir repercussió a Catalunya. La Inquisició se'n va encarregar de forma clara i eficient des dels inicis del moviment reformador. A Catalunya, la Bíblia traduïda al castellà i català no va ser introduïda fins ben entrat el s.XIX.

Per als Protestants la Bíblia és suficient per entendre el pla de Déu. Per tant, falta ben poc per començar les feines de proselitisme Evangèlic. Les associacions estrangeres angleses i franceses van fer impressions del Nou Testament en català, i també tenien traduccions castellanes de la Bíblia, i els textos es van introduir de diverses maneres en el nostre país.

En època del regnat d'Isabel II va ser molt difícil la seva implantació per la gran repressió existent. No va ser fins la revolució progressista de 1868 que no es va poder avançar en la distribució dels textos. Els Colportors anglesos feien la distribució pel territori amb la venda ambulant de llibres. També existia l'entrada de llibres pels ports de distribució marítima i, persones que havien estat convertides a l'estranger, van començar la tasca de difusió dels textos prohibits, que pel Govern i l'Església Catòlica eren herètics fins el s.XIX. Aquest fet va comportar la persecució i empresonament dels ciutadans que difonien les idees reformades o que es trobaven en possessió de literatura. Al marge de tenir mes o menys llibertat, l'Església Catòlica tenia l'exclusiva espiritual.

L' impressió dels textos en llengua catalana i castellana es va fer a Anglaterra i França, per part de la British and Foreign Bible Society, des de 1804; la Edimburg Bible Society, des de 1809, i la Société Biblique Protestante des de 1818 a París. Als Estats Units associacions Protestants van preparar missioners per la difusió de la paraula, que van enviar per iniciar, amb molta dificultat, la seva feina entre la societat catalana i espanyola (Carod 2016, p. 209-211).

A Barcelona, Francesc de Paula Ruet, convertit a Torí per l'Església Valdesa, va començar a fer conferències públiques al carrer Montsió, 3 el 1856, i a escriure

articles a l' *"Eco de la Actualidad"*. Aquestes activitats el van portar a l'empresonament i l'exili a Gibraltar, des d'on va editar textos per continuar la seva missió (Carod 2016, p. 218). Hi ha un seguit de casos documentats a la literatura que tracten el tema, en els quals es posa nom i cognoms a moltes persones que, contracorrent, van començar a introduir una altra manera d'entendre l'Evangeli, que a Europa portava més de tres segles implantada.

Les circumstàncies socials del període eren molt complicades. Voldríem fer un breu apunt sobre la realitat de les classes socials més baixes, les principals receptores del missatge reformador:

Podríem afirmar que, en el nostre període de treball, la crisi i l'estancament econòmic són el tret fonamental de l'economia que, si es donen a terme de forma permanent, comporten més malestar social i enfrontaments. A inicis de segle, amb la gran crisi econòmica global i, per descomptat en el període de la guerra civil i postguerra, aquesta situació és la causant de la gran precarietat a tots els nivells, amb l'empobriment de la població en la dècada de 1950 com a conseqüència.

Durant la postguerra, el consum per habitant a la península era la meitat que en els anys 1930 i Espanya era el país amb menys consum de carn d'Europa occidental en el context general posterior a la II Guerra Mundial. A finals dels anys 1950, la renda per càpita nacional havia retrocedit respecte l'entorn de finals dels 1920 (Riquer 2010, p. 266-267).

Hi ha un fet destacable que afecta en un moment determinat a l'estructura social de la península, provocant importants moviments de la població que es van perllongar en el temps; El col·lapse del sector agrari a la dècada de 1940 va provocar la fugida de moltes persones de l'entorn rural a les grans ciutats i, a Catalunya, Barcelona va ser la capital que més immigrants va rebre. Durant la dècada del 1970 hi havia un desequilibri poblacional entre les regions amb concentració de població i les tres regions més riques –P. Basc, Catalunya i Madrid-. Entre les tres reunien un 55% de la població total (Riquer 2010, p. 628-629).

Aquestes dades ens mostren com vivia la població en el període del nostre estudi, fets que van afectar d'una forma molt important a la societat en general, i barcelonina en particular: el lloc on hi ha més concentració de població, menys control per part de les oligarquies, i en l'aspecte religiós, on els Protestants van tenir més possibilitats per realitzar el seu desenvolupament i, per tant, és també l'espai de la geografia peninsular on es va desenvolupar amb més força l'arrelament de les diferents tendències Protestants.

5-2. Organització interna dels Protestants.

La introducció dels Protestants en el territori, com hem dit abans, es va dur a terme per associacions estrangeres, que van trobar un "terreny" poc abonat; a finals del s.XIX, en general, hi havia poc interès pels temes religiosos i els Catòlics eren intransigents en la seva majoria. Hem de tenir en compte l'argumentat al llarg del primer bloc del treball, en la que s'ha desenvolupat la simbiosi política-religiosa dels diferents governs del Estat, on tots els privilegis eren per l'Església Catòlica, única i oficial.

Com desenvolupa Vázquez en el seu llibre, no es parla de llibertat religiosa, sinó de tolerància. Davant d'aquesta unitat, el Protestantisme representa la pluralitat, des dels seus orígens (Vázquez 2011, p. 18-20).

Hi ha diverses organitzacions estrangeres que venen a Catalunya per començar la seva tasca d'introducció de la reforma i, de fet, degut a l'interès econòmic i les inversions que moltes empreses europees i americanes tenien al territori, es van instal·lar ciutadans estrangers que eren Protestants practicants en els seus països d'origen, fet que també hem de tenir en compte.

Davant la unitat Catòlica, els Protestants van introduir diverses línies teològiques que no desenvoluparem en aquest treball, però sí les citarem:

Segons el Consell Evangèlic de Catalunya²⁶, -representants a Catalunya de la FEREDE, organització a nivell Estatal que els agrupa i representa-, totes les denominacions consideren que formen part de l'única Església que va fundar

---

²⁶ Informació obtinguda en la web <http://www.consellevangelic.cat>

Jesucrist i basen els seus principis en el moviment Reformador del S XVI⁻²⁷, les principals branques del arbre genealògic evangèlic són:

- **Assemblees de Déu**; moviment a nivell mundial, de caràcter pentecostal. Fan èmfasi en la glossolàlia (do de llengües) i la guarició per la fe.
- **Assemblees de Germans**; originals d'Anglaterra -Plymouth 1825-. Es regeixen per un consell d'Ancians com a orgue col·legiat. Celebren el Sant sopar de forma setmanal, expressió central de la adoració a Déu i només accepten l'autoritat de la Bíblia.
- **Església de la Bíblia oberta**; originaris dels EEUU. S'organitzen com una federació independent. Les esglésies estan liderades per un Pastor.
- **Església Espanyola Reformada Episcopal, IERE**; es denominen a si mateixos com a descendents de l'Església fundada per Crist. Conserven la litúrgia antiga. Són membres de la Comunió Anglicana. Estructura episcopal amb un bisbe al davant. Els laics col·laboren en la seva elecció.
- **Església Evangèlica Espanyola**; comunitats reformades, metodistes, calvinistes i congregacionalistes, amb organització presbiteriana, basades en el sacerdocí universal dels creients.
- **Església de Crist**; comunitats que provenen del moviment de Restauració Espiritual Irlandès. Es regeixen per un pastor i col·laboren amb el moviment de les Esglésies de Crist dels EEUU.
- **Unió d'Esglésies Baptistes de Catalunya UEBE**; formen una federació d'esglésies baptistes liderades per un Pastor. Comunitats Protestants reformats radicals. Són lliures i assemblearis.
- **Federació d'esglésies Evangèliques Independents d'Espanya**; fundada l'any 1957 com a conseqüència de l'escissió de la UEBE del pastor Samuel

---

²⁷ Informació obtinguda en la web <https://www.ferede.es>

Vila. Baptistes. Formen la federació independent d'esglésies locals lliures, liderades per un Pastor. Són lliures i assemblearis.²⁸

La majoria de les comunitats tenen unes pràctiques doctrinals comunes, amb especificitats personalitzades segons la seva interpretació lliure de la Bíblia, de caràcter doctrinal, com per exemple el bateig d'adults per immersió, la pràctica del Sant Sopar amb pa i vi, sense transsubstanciació i seguint els 5 punts bàsics de la doctrina reformada per Martí Luter.

Intentarem posar ordre a tota la informació que donen els autors dels dos llibres específics que han estudiat recentment aquest tema, ens referim a F. Vázquez, l'any 2011 i Carod Rovira l'any 2016. Donen una quantitat molt gran d'exemples personals –noms i cognoms-, que de vegades és complicat de seguir, ja que avancen i retrocedeixen en el temps-espai, complicant encara més l'equació amb la diversitat teològica dels Protestants.

5-3. Els inicis

Els primers Colportors²⁹ i Missioners que tenim documentats ens porten a 4 països diferents, de quatre denominacions Protestants diferents. Tots van coincidir en el temps. És ben curiós que apareguin tant junts en l'escenari; es tracta d'una època curta en que es van poder viure certes llibertats i, com hem desenvolupat, període que coincideix amb la etapa liberal posterior al regnat d'Isabel II.

Durant l'època de la revolució del 1868 ja existien comunitats Protestants a Catalunya que practicaven les seves reunions d'amagat, per por a les repressions governatives. El primer temple evangèlic a Barcelona estava al carrer Riereta número 8 i també tenia un espai per l'ensenyament als infants, amb A. Vallespinosa, J. Briansó i F. Cendrà al capdavant. No tenim informació de la denominació a la qual pertanyia (Vázquez 2011, p. 24).

²⁸ Informació de les diferents denominacions obtinguda de <https://www.ferede.es/quienes-somos/agrupaciones/>, amb ampliació de les seves especificacions obtinguda en el Diccionari de Religions de la Generalitat de Catalunya.

²⁹ Segons el Diccionari de Religions, els Colportors eren persones que evangelitzaven en el s.XIX de poble en poble, venent o regalant Bibles o porcions, i explicant-ne el missatge.

Els primers Colportors instal·lats en el territori eren originaris de Anglaterra. G. Lawrence, de les Assemblees de Germans, començà a vendre Bíblies el 1868 amb el seu carro bíblic ambulant i, un any després, va obrir un temple al carrer Ferlandina número 47, que posteriorment va esdevenir el temple del carrer Terol número 22, al barri barceloní de Gràcia, on també duien a terme activitats impressores. Actualment aquest temple encara és operatiu (Carod 2016, p. 237).

Des de Lausana arribà a Barcelona, l'any 1869, el presbiterià –calvinista- A. Louis Empaytaz, que va obrir un temple al carrer Sant Domènec del Call. Posteriorment es van traslladar al carrer Nou de la Rambla número 42 on es realitzaven cultes amb francòfons locals i també inicià l'ensenyament per a noies (Carod 2016, p. 238-239).

L'anglès W. Thomas Brown arribà des de Porto l'any 1869, per començar la seva obra educativa i religiosa metodista al Pla de Palau. Posteriorment fundà el temple metodista del carrer Abaixadors número 10 l'any 1871, també amb una escola. Posteriorment centrarà les seves activitats a Mallorca i Menorca (Carod 2016, p. 240-241).

Els Baptistes van començar l'activitat amb el missioner suec Eric Lund, a Figueres. Posteriorment al carrer del Mar número 32, a la Barceloneta; al carrer Torrent de l'Olla, al barri de Gràcia i al carrer Aribau, 11, on es va fundar la primera església baptista de Barcelona (Carod 2016, p. 241-242). En aquests moments hi ha diversos missioners a Barcelona, el missioner suís J. Pierrad, al carrer Bailen, també a Barcelona, i el missioner americà W. I. Knapp, de la Unió Baptista Missionera Americana. Van anomenar a M. Marín com a responsable, després d'haver anat als EEUU a preparar-se i es va instal·lar a Sabadell. Posteriorment seria substituït per A. Celma, amb qui l'Església va tenir una bona recuperació després d'un període en el qual no va créixer en nombre de fidels (Hughey 1985, p. 47-55).

Tots els noms de les persones citades en l'origen o introducció de les doctrines reformades són de fora de les nostres fronteres i, tal i com es citava anteriorment, la majoria varen coincidir en molt poc espai de temps.

Podem posar en comú a tots ells, al marge de les seves diferències doctrinals, algunes característiques. Una d'elles és que tots van ser enviats des dels seus països d'origen, cobrant els seus sous en "divises" per fer la feina d'introducció de l'evangeli reformat. També aportaven literatura impresa i diners per obrir locals on es poguessin establir temples i escoles, tot i que es trobaven amb bastantes dificultats per llogar o comprar locals on poder desenvolupar les seves feines per les reticències socials. Van fer una tasca de proselitisme molt important, ja que hi havia molt poques persones compromeses amb la tasca de difondre el nou missatge pel territori, així que van dedicar molts esforços a la formació dels líders del país i a l'obertura de punts de testimoni i temples senzills que s'estenien com una taca d'oli.

L'aspecte econòmic va ser un punt important en el primer terç del s.XX, degut a la crisi internacional provocada per la postguerra de la I Guerra Mundial i pel Crack econòmic de 1929. El capital aportat per les esglésies estrangeres es va acabar degut a aquesta situació de crisi. Això va obligar als Protestants catalans a mantenir-se, no només a nivell d'infraestructura, sinó també amb les despeses de mantenir els seus Pastors, ja que a diferència d'altres països, no rebien cap ajuda ni subvenció de l'Estat.

Des dels orígens, els Protestants s'han autofinançat (Hughey 1985, p. 63-64). El primer temple construït i mantingut amb finançament propi va ser l'Església Baptista de Terrassa, l'any 1925, liderada per la família Vila (Bonet 2001, p. 73).

5-4. La convivència frustrada

Abans de 1868 no hi havia la més mínima possibilitat de tenir llibertat religiosa, ni tan sols un principi de tolerància (Gonzalez 1969, p. 15). Pràcticament no hi havia Protestants als territoris establerts. Els pocs existents estaven a l'exili. Després del canvi polític van tornar al país i es va produir l'entrada de Colportors i missioners estrangers citada anteriorment. Com ens diu Hughey: Presbiterians, Metodistes, Congregacionalistes, Luterans, Anglicans, Germans i Baptistes es van introduir en el territori. Els quatre primers van fundar l'IEE (Església Evangèlica Espanyola) i les dades que aporta del any 1933 són: 166

temples, 6.259 membres combregants i una comunitat total de 21.900 persones, entre familiars i simpatitzants, en tot el territori peninsular (Hughey 1985, p. 19).

Al tractar-se de missioners estrangers, les dificultats de comunicació complicaven força la interacció al territori, per tant, es va prendre l'estratègia de formar nadius en seminaris estrangers. Americans, anglesos, francesos i suïssos, un cop formats, van començar una tasca molt dura i lenta de proselitisme.

L'any 1914 es va fundar l'Aliança Evangèlica Espanyola, amb el doble objectiu de propagar i tenir cura del Cristianisme Evangèlic (Vázquez 2011, p. 44). L'abril de l'any 1923 van redactar un escrit dirigit al president del Consell de Ministres que ens emmarca d'una forma nítida quina era la seva realitat social i el que havien de patir per ser fidels a les seves creences:

*“Nunca nos hemos quejado de que la Iglesia romana recibiera un trato favorable en la legislación española. No lo hemos deseado ni hemos envidiado a quienes lo gozaban, pero deseamos que se nos haga justicia y que lo que es nuestro por ley natural, que es ley divina, nos sea dado. Hacemos un llamamiento al respeto de nuestra personalidad humana en todos los momentos de la vida, hoy ensombrecidos por leyes vejatorias de excepción que nos siguen desde la cuna al sepulcro. Queremos entrar en **la escuela pública, en el servicio militar, en el matrimonio y en nuestra última morada terrenal**, gozando de los derechos de plena ciudadanía...; no queremos ser personas toleradas por que no pueden ser exterminadas”* (Gonzalez 1969, p. 57-59).

Aquest escrit reflecteix d'una forma molt clara quins són els punts bàsics en els quals l'estructura social del país va incidir directament en la quotidianitat dels Evangèlics. Com hem desenvolupat en el primer apartat, l'Església Catòlica romana va ser l'estament delegat pels governants per marcar les línies mestres en les quals la societat s'havia de regir.

Dels quatre punts que l'escrit de la AEE reclama al govern per tal de no patir discriminacions, tres són directament controlats d'una forma directa i estricta per l'Església Catòlica en tot el territori peninsular, des del Concili de Trento - 1545-, en el qual es manava al clergat de tot el territori portar llibres parroquials

de registre de tots els habitants per tenir-los controlats. Hi havia registres de naixement, bateig, matrimoni i defunció.

A conseqüència d'això no hi havia possibilitat de fer altre vida que no fos la oficial des de l'edat mitjana i, tots els que sortien de l'estricta guió marcat per l'Església Catòlica, estaven fora de la legalitat eclesial que, en aquest sentit, és més forta que la civil, ja que els mètodes que tradicionalment han emprat són perversos.

Curiosament, el 13 de setembre del 1923, hi va haver un cop d'Estat protagonitzat per el General Primo de Rivera, d'acord amb el rei Alfons XIII. En unes declaracions del dictador l'any 1929, va dir:

"Si en un país de veinte millones de habitantes, diecinueve y medio son bien protegidos en sus derechos, no tiene gran importancia que el medio millón restante quiera mayores derechos" (Hughey 1985, p. 66)

Ens dona una idea de quin era el sentir dels governants del moment.

Aquestes demandes es varen repetir en el temps, com a mostra, l'any 1948, en plena dictadura franquista es va celebrar la V Convenció Baptista Espanyola a Sabadell. Es va decidir fer arribar el text *"Un saludo al Caudillo"*, on expressaven:

"... Les nostres aspiracions... Són completa llibertat religiosa per a l'exercici del nostre culte i per la seva propaganda externa, tal com existeix per als Catòlics en tots els països del món; llibertat de premsa i d'ensenyament, dins les limitacions que l'Estat jutgi necessàries i lleis aclamatories que autoritzin sense dubtes ni titubeigs els actes indispensables de la nostre vida ciutadana, com són: el matrimoni, l'enterrament dels que han acceptat la fe evangèlica i la practiquen lleialment, sense discriminar en el fet que van ser batejats en la seva infantesa en l'Església Catòlica romana..." (Bonet 2001, p. 101-103).

La convivència frustrada que anuncien en aquest text afecta a tots els aspectes de la convivència ciutadana, però els limitem, segons els escrits presentats, en 4 apartats molt concrets que condicionen moments transcendentals en la vida d'una persona, des del naixement a la mort, literalment.

5-5. L'educació

Es reclama en la declaració de l'AEE poder entrar en l'escola pública.

La lluita contra l'analfabetisme va ser un dels principals punts de la reforma de Luter, ja que el que es pretenia era que tothom pogués llegir directament la Bíblia, sense intermediaris. El Protestantisme en totes les denominacions presents en el territori, va prioritzar l'ensenyament i la formació dels membres de les seves comunitats. Així doncs, la creació d'escoles gratuïtes, o a un preu molt baix, anava lligat al territori i l'apertura de llocs de culte. La tasca educativa aplanava el camí del proselitisme religiós, al facilitar la comprensió dels textos religiosos.

L'educació era un dels privilegis que l'Església Catòlica tenia sota la seva única competència, segons les diferents constitucions que hem revisat. Aquests centres estaven limitats a les classes socials de les oligarquies del país i les classes més humils tenien un gran dèficit d'escolarització pública.

Es van introduir sistemes pedagògics pioners, com és el del suís J.H. Pestalozzi. Aquest es va incorporar a l'escola del regiment, pels fills dels soldats destinats a la guarnició de la ciutat de Tarragona (Carod 2016, p. 294-295). El mètode es va introduir posteriorment en diverses ciutats del territori. A Barcelona, G. Lawrence de les Assemblees de Germans. Va obrir diverses escoles, començant al carrer St. Gabriel número 9. L'ensenyament es realitzava en llengua catalana i van acabar a l'edifici del carrer Terol número 22, al barri barceloní de Gràcia, durant més de mig segle.

En els seus llibres, Carod Rovira i F. Vázquez, citen una gran quantitat d'exemples d'escoles obertes al país per missioners, que després de la seva marxa van continuar sota la direcció de membres de les comunitats evangèliques a les quals estaven adscrites.

Degut a la sensibilitat social dels Evangèlics, la implantació de les escoles va tenir gran repercussió entre la població, no només la treballadora. A. Araujo, gerent de la Societat Bíblica Britànica i Estrangera escrivia l'any 1938 *"Un pueblo de veinte siglos de tradición cristiana y con casi un 50% de analfabetos es algo inexplicable"* (Vázquez 2011, p. 35).

A principis del s.XX a Barcelona hi havia 10 escoles evangèliques. A la resta del territori peninsular també hi van tenir influència. Indalecio Prieto, Ministre durant la II República, va estudiar en una d'aquestes escoles a Bilbao i, el Ministre de propaganda durant la Guerra Civil, Carles Esplà Rizo, va estudiar a l'escola Model d'Alacant, fundada per Metodistes nord americans, dirigida per F. Albricias, una de les més prestigioses a la península pel seu model pedagògic (Carod 2016, p. 36).

La reacció de l'Església Catòlica davant el que consideraven una ingerència en l'educació, de la qual tenien el monopoli, tot sovint va consistir en l'apertura de escoles catòliques en les immediacions de les evangèliques, de les que pretenien afeblir la seva influència dissident. Es van produir mostres violentes d'hostilitat, amb apedregada d'alumnes a la sortida de les seves classes, com esmenta i documenta Carod Rovira en el seu llibre, en diverses ciutats. Altres mostres d'oposició serien categoritzades com de violència psicològica. A mode d'exemple, a la població d'es Castell, el 1878, les mestres de l'escola metodista Joana Sancho i Maria Petro són multades per ferir amb els seus càntics els sentiments Catòlics dels veïns. Obliguen també els nens a anar a les escoles individualment, mai en grup (Carod 2016, p. 297).

Una de les característiques que volem destacar de les escoles evangèliques és que no feien cap tipus de discriminació en els seus alumnes per sexe o religió. Eren normalment escoles mixtes. Feien servir l'ensenyament dels infants per acostar-se a les famílies i fer proselitisme, d'aquesta forma, no hi havia tant rebuig per rebre el missatge religiós reformat.

La tasca d'ensenyament per la població no es va limitar als infants. També hi havia escoles nocturnes per adults, on es donava formació a gent treballadora i tot sovint als familiars dels alumnes infants. També es donaven classes bíbliques on es facilitava el coneixement de les escriptures. Les denominades escoles dominicals es van desenvolupar a Anglaterra des de 1780. Els monitors donaven formació bíblica als infants. Des de Gloucester, aquesta iniciativa va passar a els Estats Units, per retornar de mà dels missioners altre cop a Europa, on les van introduir en les diferents esglésies que obrien al territori (Carod 2016, p. 303).

L'estudi de diversos idiomes també mereix un esment en aquest apartat. Al Col·legi Alemany de Barcelona es va establir una nombrosa comunitat d'estudiants, que atenia a la comunitat alemanya, però nou anys després de la seva fundació, comptava amb més d'un centenar d'alumnes. A l'Església Luterana de Barcelona hi pertanyien Joan Gamper i altres fundadors del Futbol Club Barcelona. També G. Lawrence va publicar la revista "La Aurora de Gracia", on hi havia lliçons de francès, anglès o alemany, a més de ciències i geografia. Els membres de l'Associació de Joves Cristians, l'any 1899, rebien educació en anglès i francès i, finalment, la Unió Cristiana de Joves, el 1923, programava cursos nocturns d'espanyol, francès, anglès o esperanto (Carod 2016, p. 305-306).

5-6. El servei militar

L'Estat tradicionalment ha tingut tres estaments en els quals s'ha basat per donar cos a la seva estructura; la població -normalment parlem de les elits i les oligarquies que han donat suport als governants-, l'Exèrcit i l'Església. En l'etapa que ens ocupa la col·laboració entre Església i exèrcit ha estat important. Els rituals militars s'han configurat en una simbiosi entre els dos estaments. Els actes religiosos els han presidit i ho fan encara en l'actualitat, segons els rituals catòlics.

En l'acte de jura de bandera, moment que les diferents lleves de soldats feien quan acabaven el seu període de formació, es realitzava un acte religiós, en el qual es donaven els honors als diferents patrons religiosos dels cossos militars, agenollant-se i rendint les armes. Un acte simbòlic que segons la doctrina reformada no és acceptable. Aquest és el motiu pel qual, quan els joves Evangèlics feien el seu servei militar i, abans de que l'objecció de consciència fos factible, havien de demanar permís als comandaments militars perquè aquest acte es realitzés en privat i amb una litúrgia que no impliqués haver d'agenollar-se i seguir el ritual catòlic, inacceptable segons les seves creences.

Naturalment, aquest fet en el període immediat a la victòria franquista i anterior a la llei de 28 de juny de 1967 de llibertat religiosa, va implicar que molts joves

tinguessin represàlies si el que pretenien era ser fidels als seus principis i creences.

Diversos soldats van ser empresonats per no seguir aquest ritual imposat per l'Església Catòlica. El sabadellenc Isidre Rocabert va estar deu mesos a la presó militar per no agenollar-se en un acte catòlic, tot i que havia manifestat abans la seva condició d'Evangèlic. Va ser amenaçat pel seu Capità i tractat amb brutalitat pel Coronel del regiment. Dos soldats de Barcelona van patir represàlies per les seves creences. Van ser obligats a fer d'escorta a les processons del Corpus a Cadis i van ser cessats dels seus càrrecs tècnics (Carod 2016, p. 380-381). Un soldat de Manresa va ser sentenciat a presó durant tres anys per no agenollar-se a la missa de llicenciament dels soldats. Va ser necessària la intervenció del Ministre d'afers estrangers de Franco, F.M. Castiella, i també va ser necessària la petició d'indulgència al Pontífex Pau VI per part d'un pastor Evangèlic. Malgrat tot, va passar disset mesos a la presó militar (Hughey 1985, p. 128).

Des de la llei de llibertat religiosa de l'any 1967, forçada pel Concili Vaticà II i l'encíclica *"Dignitatis Humanae"*, en les quals es declarava que les creences religioses no podien ser fonament de desigualtat entre els ciutadans, teòricament els soldats quedaven alliberats de l'assistència als actes litúrgics Catòlics a l'exercit, a les presons i altres centres oficials (Vázquez 2011, p. 173).

Com a experiència personal, vaig fer el servei militar l'any 1980 i encara s'havia de demanar d'una forma expressa que t'alliberessin d'assistir a la litúrgia militar si no seguies el ritual Catòlic.

5-7. Matrimoni

La família és el punt central en el que es basa la societat, no només en el nostre context. A occident, l'Església ha controlat tradicionalment els aspectes espirituals que van més enllà del poder civil. Des del Concili de Trento el 1545, es van establir els mecanismes sobre el territori perquè el clergat tingués el control exhaustiu de la població.

Respecte als registres d'actes sacramentals, tot i que a la península ja existien llibres de registre, a conseqüència de sínodes episcopals de diferents bisbats, la contrareforma els va institucionalitzar, els va fer obligatoris.

A la sessió XXIV del Concili celebrada sota la presidència de Pius IV l'onze de novembre del 1563 s'estableix: *"Cap I, ...Tenga el párroco un libro en que escriba los nombres de los contrayentes y de los testigos, el día y lugar en que se contrajo el Matrimonio, y guarde él mismo cuidadosamente este libro. Cap II, Entre qué personas se contrae parentesco espiritual. El párroco antes de aproximarse a conferir el Bautismo, infórmese con diligencia de las personas a quienes pertenezca, a quién o quiénes eligen para que tengan al bautizado en la pila bautismal; y solo a éste, o a éstos admita para tenerle, escribiendo sus nombres en el libro, y declarándoles el parentesco que han contraído, para que no puedan alegar ignorancia alguna.»*" (Masdéu 2016, p. 50).

És doncs evident que el control de la població el tenien les diferents parròquies. En el context actual aquest aspecte ens pot semblar intranscendent, però la realitat heretada és molt diferent. Qui té el poder per permetre que la població contregui matrimoni, qui ho pot fer i en quines condicions, és l'Església, que en el mateix Concili va determinar que el matrimoni era un Sagrament, per tant, *el signe extern que simbolitza la relació entre una persona i Déu*³⁰. Competència exclusiva de l'Església oficial.

Una altra referència en un document més actual, datat el 10 de desembre de 1948, és la Declaració Universal dels Drets Humans, redactada per l'Assemblea General de les Nacions Unides. Respecte al matrimoni diu el següent: *"1. Els homes i les dones, a partir de l'edat núbil, tenen dret, sense cap restricció per motius de raça, nacionalitat o religió, a casar-se i a fundar una família. Gaudiran de drets iguals pel que fa al casament, durant el matrimoni i en la seva dissolució."*³¹.

---

³⁰ Definició obtinguda en el Diccionari manual de la llengua catalana Vox © Larousse Editorial, S.L. 2007.

³¹ Text de la Declaració Universal de Drets Humans, art. 16-1

Pels Protestants casar-se era un problema, degut a que el matrimoni canònic era el vigent, a excepció de períodes de temps molt breus com a conseqüència de la revolució de 1868 i durant la II República.

La resta de temps i fins la reforma que va comportar l'arribada de la democràcia amb la Constitució de 1978, els ciutadans que volien contraure matrimoni civil tenien moltes dificultats als jutjats, on els jutges municipals hi posaven tot tipus d'obstacles per endarrerir la celebració dels matrimonis, ja que consideraven que el matrimoni era un Sagrament i, per tant, competència exclusiva de l'Església Catòlica. Els casaven per imperatiu legal i molts exercien l'objecció de consciència. Els terminis eren molt llargs i, tot sovint, no es podien controlar ni tenir la concreció d'una data per realitzar la cerimònia (Vázquez 2011, p. 35).

El fet d'haver nascut en una família Catòlica, per tant, constar en els seus registres sacramentals, implicava que no es podia celebrar la cerimònia de forma lliure. En plena dictadura franquista, un decret del Ministeri de Justícia del 10 de març de 1941, fixava terminis legals per realitzar els matrimonis civils, i d'aquesta manera impedia que els jutges allarguessin els terminis voluntàriament (Carod 2016, p. 412):

*"Primero. Los Jueces municipales no autorizarán otros matrimonios Civiles que aquellos que, habiendo de contraerse por quienes no pertenezcan a la Religión Católica, se pruebe documentalmente la acatolicidad de los contrayentes, o, en el caso de que esta prueba documental no fuere posible, presenten una declaración jurada de no haber sido bautizados, a cuya exactitud se halla ligada la validez y efectos civiles de referidos matrimonios."*³².

---

³² Text citat literalment del BOE de 10 de març del 1941, sobre interpretació del art. 42 del Codi Civil, pg 1.775

5-8. Les inhumacions

La mort és l'aspecte amb el que l'Església Catòlica ha tingut, tradicionalment, una part important dels seus ingressos monetaris. Des de les indulgències, punt important en el moviment reformador de Martí Luter, fins els enterraments.

Sobre les indulgències, el Vaticà diu en el seu Catecisme:

*"La indulgència es **la remisión ante Dios de la pena temporal por los pecados**, ya perdonados en cuanto a la culpa, que un fiel dispuesto y cumpliendo determinadas condiciones consigue **por mediación de la Iglesia, la cual, como administradora de la redención**, ... Todo fiel puede lucrar para sí mismo o aplicar por los difuntos, a manera de sufragio, las indulgencias tanto parciales como plenarias"³³.*

El pagament, per tant, d'una quota monetària pel perdó dels pecats, que gestiona directament l'Església Catòlica, no només a nivell individual, també es pot fer retrospectivament, en nom d'un tercer, un cop ja és mort.

Un altre punt important en aquest capítol és l'enterrament. No es pot fer en qualsevol espai, ja que l'Església també en té l'exclusivitat. Hi havia una tarifa per enterrar els cossos i anava en funció de l'edat. El bisbat de Barcelona l'any 1629 es va veure obligat a determinar el següent:

*"Que es declari que són albatz els que tenen set anys complerts. I els que morin majors del set fins a dotze anys **paguin mig dret**. De dotze en amunt, combreguin o no, **han de pagar el dret enter**." (Masdeu 2016, p. 53).*

Sense voler entrar en temes doctrinals i, al marge de la discussió sobre l'edat dels infants per ser considerats persones, el text ens mostra que l'enterrament era també una qüestió econòmica, ja que la discussió en aquest punt, és la de quants diners es poden estalviar els pares de les criatures a l'hora de declarar l'edat dels infants morts.

---

³³ Text citat literalment de la web oficial del Vaticà: www.vatican.va/archive/catechism_sp/p2s2c2a4_sp.html#X%20Las%20indulgencias, Capítol X, apartat 1471 del Catecisme de l'Església Catòlica, segona part, segona secció "Els set sacraments de l'Església", capítol segon, "Els sacraments de curació".

Les tarifes pels adults eren molt més elevades. Per un albat pràcticament no es pagava, eren enterraments per *amore dei* (Masdéu 2016, p. 53).

Els cementiris són considerats *camposantos*, ja que estan beneïts per l'Església Catòlica. Només hi poden ser enterrats els que a inicis de la seva vida han passat pels registres sacramentals. D'aquí la importància que aquests documents tenen. Ni els suïcides, lliurepensadors, heretges o estrangers que pertanyen a altres confessions podien ser enterrats en cementiris controlats per l'Església Catòlica.

No totes les poblacions tenien un cementiri civil, raó per la qual es va promulgar la Reial Ordre de 28 de febrer del 1872, per la qual es podia aixecar un mur per fraccionar el cementiri Catòlic. En aquest espai es procedia a l'enterrament de tots els que no constessin en els registres sacramentals. Aquest espai es denominava el *corralillo* i estava en unes condicions pèssimes, per fer patent el menyspreu a les persones que allà hi eren enterrades (Vázquez 2011, p. 29-31).

Els bisbes van denunciar davant el Ministre de Justícia la seva oposició a aquest decret, pel qual consideraven que rebaixava la seva autoritat temporal i espiritual.

Exceptuant els breus períodes de temps de la Revolució de 1868 i la II República, els Protestants van haver de patir la inhumana situació que representava el no poder enterrar els seus morts, amb el risc per la salut pública que aquest fet comporta. Les restes humanes podien estar molts dies sense enterrar, fins que les autoritats no resolien les divergències entre Catòlics i Protestants, amb enfrontaments. S'havia de demanar permís als bisbes, per acabar denunciant els fets als governadors civils, que quasi sempre donaven la raó a les autoritats eclesiàstiques. Acabaven intervenint en alguns casos els ministres de Gràcia i Justícia o el de Governació. Durant tot aquest procés, el cos estava sense inhumar, normalment en condicions insalubres, ja que no hi havia neveres. A l'efecte, els dipositaven en magatzems annexes, dins les mateixes instal·lacions dels cementiris (Vázquez 2011, p. 31).

En els seus llibres, tant Vázquez com Carod ens relaten tot un seguit de exemples amb noms i cognoms, de Protestants que van patir aquestes injustes, degradants i desagradables situacions.

6. Conclusions

La transparència dels Protestants en la nostra societat és molt significativa. Reflexa la intransigència històrica que hem patit per part dels governants i que, probablement, ens ha empobrit a nivell general com a societat. Tot i que la religió cada cop té un paper mes reservat a la intimitat i a la decisió personal, la seva influència ha estat fonamental, tant a nivell individual com col·lectiu.

Però si atenem els seus principis, la religió hauria d'estar separada de la vessant política i legislativa de les Nacions. Aquest fet no és així en el nostre país, ja que tradicionalment Església Catòlica i Estat han funcionat en una simbiosi perfecte.

Si prenem com a referència l'etimologia dels dos conceptes, **la política** té l'origen en la polis grega i la podem definir com el "*Conjunt d'activitats teòriques i pràctiques referents a les relacions entre els ciutadans d'una mateixa col·lectivitat o entre diferents col·lectivitats.*"³⁴.

En quant a l'etimologia religiosa, hauríem d'anar directament a la font dels ensenyaments de Crist a la Bíblia, per esbrinar que ens diu sobre la relació amb els governants. Una de les referències directes la trobem quan se li pregunta

*"¿És permès de pagar el tribut al Cèsar o no?, els va demanar una moneda, dient: "De qui són aquesta imatge i aquesta inscripció?" 21 Ells contesten: "Del Cèsar." Llavors Jesús els digué: "Doneu, doncs, al Cèsar el que és del Cèsar, i a Déu el que és de Déu."*³⁵.

En el text està prou clar que hi ha una voluntat de separar els dos conceptes, que per la seva naturalesa pertanyen a mons diferents i, en canvi, la monarquia espanyola no ha tingut cap problema des de l'edat mitjana en enllaçar-los, fins el punt que ha esdevingut una unitat indissoluble.

³⁴ Definició obtinguda a la Enciclopèdia Catalana, <https://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0133322.xml#>

³⁵ Text citat literalment a la Bíblia Evangèlica Catalana, IBEC, Evangeli de Mateu 22, 17-21,

Hem analitzat el transcendent paper de l' Inquisició, eliminant tota diferència, vetllant per la unitat religiosa i fent de censor en molts textos. L'any 1813 es va legalitzar, fent-lo compatible amb les diverses constitucions que es van desenvolupar posteriorment i que hem revisat.

A partir de la Revolució Gloriosa de 1868, i amb l'entrada i consolidació definitiva de la doctrina reformada al nostre país, s'han viscut curts períodes de temps en els que la diversitat ha estat possible. Malgrat tot, la minoria Protestant ha estat històricament en una clara situació de desavantatge i en la majoria del temps, de persecució.

Davant la força i unanimitat que existeix entre el tàndem Església Catòlica/Estat, trobem enfrontada una comunitat Protestant que no s'ha pogut desenvolupar en llibertat ni igualtat de condicions, sent considerada com una població de segona categoria, que ha vist clarament rebaixats els seus drets en una societat molt controlada per les oligarquies civils i religioses, que han marcat d'una forma molt rigorosa els estrets límits en els que es podien desenvolupar.

No ha estat fins l'últim terç del s.XX, a partir de la Constitució de 1978, que la comunitat Protestant ha gaudit d'igualtat amb els ciutadans que es declaren Catòlics com és el seu dret, siguin o no practicants. Aquests ciutadans han pogut desenvolupar les seves vides en el període del nostre estudi, des del seu naixement fins la seva mort, sense que fets tant transcendents com poden ser el dia concret del seu casament o el lloc on havien de ser enterrades, afectés de forma determinant la seva vida o la dels seus familiars.

Discriminació, persecució, aïllament que ha patit la comunitat Protestant, els ha portat a la transparència social i, no només per ser una minoria, les estadístiques els situen en un 2% de la societat catalana ³⁶.

Tot un seguit de causes han col·laborat a la seva invisibilitat de forma estructural. La primera, sota el nostre punt de vista, ha estat la seva recent arribada al territori, poc més d'un segle en tots els casos, per persones amb una

---

³⁶ Dades del Consell Evangèlic de Catalunya, <http://www.consellevangelic.cat/>

mentalitat força diferent a la nostra, havent de justificar el seu sou, entre altres factors, en el creixement estadístic de les comunitats recentment creades.

La reticència de la societat catalana davant aquestes persones que tot sovint no parlaven bé la nostra llengua, ha estat molt forta. També el moment de la seva arribada va coincidir amb una davallada important de l'interès general de la població pels temes religiosos, fet que va complicar molt la receptivitat del missatge reformat, amb una ciutadania plena de prejudicis vers els Protestants, a causa de l'herència cultural del país.

La total dependència econòmica de l'exterior de les petites comunitats originals, que cobrien no només el manteniment dels missioners, també els lloguers o compra de locals. Posteriorment es van fer càrrec de la formació dels responsables catalans que van liderar les esglésies, portant-los en determinats casos als seus països d'origen, fins que no es van crear centres de formació al territori. La manca de recursos propis de les comunitats Protestants catalanes, que històricament han patit per la seva supervivència, degut a la nul·la ajuda estatal pel seu manteniment, a diferència de la comunitat Catòlica i els seus Concordats. A data d'avui només hi ha espai per col·laborar amb l'Església Catòlica a la declaració de la renda...

La darrera dificultat que apuntem, no menys important, és la diversitat de les doctrines reformades que van arribar al nostre país. Com trobem a la web del Consell Evangèlic Català, fins a 8 diferents denominacions doctrinals independents entre elles, totes es consideren com a part de l'única Església que va fundar Jesucrist, i basen els seus principis en el moviment Reformador del s.XVI. **Diversitat i endogàmia** són dos factors importants per debilitar i fer transparent a la societat la comunitat Protestant. La diferent hermenèutica que segueix cada denominació, així com la individualitat que existeix entre les esglésies de la mateixa doctrina en alguns casos, tot sovint comunitats reduïdes en nombre de creients, amb tendència a relacionar-se de forma endogàmica. També cal tenir en compte, en molts casos, les jerarquies familiars dins les comunitats, possiblement ha repercutit en el seu desenvolupament. Aquests

fets units a que els temples estan integrats en l'arquitectura dels edificis on es troben, freqüentment dissenyats expressament per ocultar la seva activitat als ciutadans que no en formaven part, sens dubte elements fonamentals per la seva invisibilitat.

Aquesta suma de circumstàncies, unides a la poca predisposició històrica dels governants de l'Estat per acceptar altres realitats que no siguin les oficials, segons el nostre punt de vista, han estat les responsables del que denominem **La transparència de la comunitat Protestant en la nostra societat.**

Un exemple significatiu; aquesta realitat transcendeix a l'esdevenir diari d'una institució tan respectable com és la Universitat de Barcelona, en la que tot sovint s'esmenten als Catòlics com a únics representants de la religió Cristiana a la nostra societat, fent invisibles a la resta de denominacions que també en formen part. És un dels exemples que podrien justificar la realització d'aquest treball.

Bibliografia

- ASSOCIACIÓ UNESCO per el diàleg Interreligiós, "*Diccionari de Religions*", Ed. Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2015.
- BONET I SUCH, Pere, "*Història dels Baptistes a Catalunya*", Edicions de la UEBC, Barcelona, 2001.
- CAROD ROVIRA, J.L. "*Història del Protestantisme als Països Catalans*", Edicions 3i4, s,l, València, 2016.
- DAVID HUGHEY, J. , "*Los Bautistas en España*", Casa Bautista de Publicaciones, Madrid, 1985.
- DE RIQUER, Borja, "*Història de España, vol. 9, La dictadura de Franco*", Ed. Crítica, Barcelona, 2010.
- Diversos autors, "*Aspectos y problemas de la nueva organización de España*", La Neotipia, 1939, Conferències organitzades per la UB.
- GALENDE, J.C., CABEZAS, S., "*Història y documentación del santo oficio español: el periodo fundacional*", <https://www.ucm.es/data/cont/docs/446-2013-08-22-5%20història.pdf>, Madrid 2013.
- GONZÁLEZ, Joan, "*El Protestantisme a Catalunya*", Ed. Bruguera, Barcelona, 1968.
- GUAL I VILÀ, Valentí, "*L'exercici de la Justícia Eclesiàstica, Poblet, S XV-XVII*", Rafael Dalmau, Editor, 2011, Barcelona.
- MASDÉU I TÉRMENS, Raimon, "*Història dels llibres sacramentals*", Paratge: quaderns d'estudis de genealogia, heràldica, sigil·lografia i nobiliària, Arxiu Nacional de Catalunya, St Cugat del Vallès, nº 29, 2016.
- RAGUER SUÑER, Hilari, "*La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps (1931-1939)*", Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1976.
- RIQUER PERMANYER, Borja, "*La dictadura de Franco*", Vol 9, Ed Crítica, Barcelona, 2010.

- VARELA SUANZES-CARPEGNA, Joaquín, *“Los derechos fundamentales en la España del siglo xx”*, UNED. Teoría y Realidad Constitucional, núm. 20, Madrid 2007,
- VÁZQUEZ OSUNA, Federico, *“La llibertat religiosa en el constitucionalisme espanyol. Les creences dissidents”*, Revista de Dret Històric Català [Societat Catalana d'Estudis Jurídics], Vol. 12 (2013), p. 109-132.
- VÁZQUEZ OSUNA, Federico, *“Les Esglésies Evangèliques històriques de Barcelona (1876-1978)”*, Ajuntament de Barcelona – Consell Evangèlic de Catalunya, 2011.
- Lloc web del Congrés dels Diputats, Constitucions espanyoles:
http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/Hist_Normas/ConstEs_p1812_1978, .
  - Constitució de 1837:
http://www.congreso.es/docu/constituciones/1837/ce37_cd.pdf
  - Constitució de 1845:
http://www.congreso.es/docu/constituciones/1845/1845_cd.pdf
  - Constitució de 1869:
<http://www.congreso.es/docu/constituciones/1869/1869.pdf>
  - Constitució de 1876:
http://www.congreso.es/docu/constituciones/1876/1876_cd.pdf
  - Constitució de 1931:
<http://www.congreso.es/docu/constituciones/1931/1931.pdf>
  - Fuero de los Españoles 1945:
<https://www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1945/199/A00358-00360.pdf>, BOE de 18 de juliol de 1945, num 199, pgs 358-360.
  - Constitució de 1978:
<http://www.congreso.es/docu/constituciones/1978/1978.pdf>
  - Diario de sesiones del Congreso de los Diputados, Serie histórica:
https://app.congreso.es/est_sesiones/
  - *“Decreto sobre sobre la abolicion de la Inquisicion, y establecimiento de los tribunales protectores de la Fé.”*, pg 4532 de 22 de Feb de 1813.
  - *“Discusión del proyecto de decreto”*, pgs 4533-4535, de 22 de Feb de 1813.

- Boletín Oficial de la Junta de Defensa Nacional de España.— Burgos 30 julio 1936.— Número 3, Ban de Guerra.
<https://www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1936/003/J00009-00010.pdf>
- Concordat amb el Vaticà de 16 de març de 1851,
<https://www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1851/6146/A00001-00004.pdf>
- Concordat amb el Vaticà de 27 d'octubre de 1953,
http://www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/archivio/documents/rc_seg-st_19530827_concordato-spagna_sp.html
- www.vatican.va/archive/catechism_sp/p2s2c2a4_sp.html#X%20Las%20indulgencias
- Declaració Universal dels Drets Humans, de 10 de desembre de 1948,
https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/cln.pdf
- Llei de llibertat religiosa 44/1967 de 28 de juny,
<https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1967-10949>
- Annex de la Hemeroteca de La Vanguardia, diverses dates,
<https://www.lavanguardia.com/hemeroteca>
- <http://www.consellevangelic.cat/>
- <https://www.enciclopedia.cat>
- <https://www.ferede.es>
- <http://ibec.cat/BIBLIA/>

7. Annex Imatges

Sèrie històrica

<https://www.catalunyareligio.cat/ca/node/152029>, Fotografia: Destrosses a l'Església evangèlica baptista de Figueres, que fou assaltada, com tantes altres, durant la nit del 6 al 7 de març de 1948. Font: Arxiu Gràfic Documental Evangèlic

Església i escola baptista, Riera de St Miquel 54, el 1926. Mostra com l'educació estava lligada amb la implantació de locals de Cultes. Arxiu fotogràfic Bonaventura Sòria, extret del llibre EEHB de F. Vázquez, pg 46

Convenció Esforç Cristià a Rubí el 1933, acte presidit per les senyeres de la República i de Catalunya, a l'Església Metodista al C. Ripoll, 22 de Barcelona, primer període en que els Protestants van gaudir dels mateixos drets civils als Catòlics. Arxiu Esglésies Metodistes de Catalunya i Balears. Extret del llibre EEHB de F. Vázquez, pg 59.

IV Convenció Baptista a Terrassa el 1935, amb bandera republicana i catalana a la façana. Apreciem com l'edifici s'integra amb la resta del barri. De l'arxiu fotogràfic Samuel Vila, extret del llibre EEHB de F. Vázquez, pg 62.

Marines del Coral Sea en visita a Barcelona, a l'Església baptista de la Bonanova el 1954, el franquisme aïllat internacionalment, temia els comentaris que es podien produir per aquestes visites de l'exterior. Arxiu Fotogràfic Bonaventura Sòria, extret del llibre EEHB de F. Vázquez, pg 156

En les properes imatges podem veure com els temples Protestants en l'actualitat es diferencien poc de la resta dels edificis, mimetisme de supervivència heretat de temps anteriors, que perdura a l'actualitat.

<http://es.infoaboutcompanies.com/Catalog/Cataluña/Barcelona/Iglesia-bautista/>,
Església Evangèlica Baptista del Turó, C. de Montmajor, 15, 08031 Barcelona

Google maps, Església Bonanova, C. Ciutat de balaguer, 40, Barcelona

<https://www.google.com/maps/>, Església Evangèlica Betania, C. Almeria, 133, Terrassa

Google maps, Església unida bcn, C. Santa pau, 102

Fins i tot en edificis mes singulars, absència quasi total de simbologies i elements que denotin l'ús del edifici.

Google maps, Església Evangèlica Trèvol, C. Trèvol, 49. Barcelona

Google maps, Església Unida Terrassa, Av de Béjar, 299. Terrassa

Els interiors dels locals son de línies simples, podrien ser utilitzats per qualsevol activitat comercial, magatzems o oficines.

<https://www.emporda.info/comarca/2019/02/13/alumnes-catala-roses-visiten-lesglesia/423031.html>, Alumnes de català i parelles lingüístiques han visitat l'Església Evangèlica Baptista de Roses.

Google maps, Església Evangèlica Trèvol, Barcelona, Imatge d'un culte.

<https://barcelona.evisos.es/iglesia-evangelica-pentecostal-id-152843>, Fidels de l'Església Pentecostal.

Hi ha algunes comunitats que es reuneixen en temples amb una decoració més elaborada dins de la simplicitat, sense ostentacions.

www.europapress.es, Església Evangèlica C. Tallers, Barcelona.

<http://protestantedigital.com/blogs/41549>, Església Evangèlica Baptista de Gràcia.

8. Annex Hemeroteca La Vanguardia

El nuncio del Papa pide que el debate político no rompa la unidad de la Iglesia

La ponencia quiere aprobar ya el texto sobre España contra el parecer de Blázquez

El borrador del documento que plantea la unidad de España como valor moral sólo ha sido conocida hasta última hora por los obispos y al mismo tiempo ha empezado a ser debatido en sesión reservada de la asamblea plenaria del episcopado

ORIOLO DOMINGO

MADRID. - El nuncio del Papa, Manuel Monteiro de Castro, reclama a los obispos que el debate político no rompa la unidad episcopal y de la Iglesia. Efectúa esta petición cuando el episcopado está dividido ante el borrador del documento que contempla la unidad de España como valor moral. Dicha petición sintoniza con la postura de Ricardo Blázquez en su actuación como presidente de la Conferencia Episcopal Española (CEE) y obispo de Bilbao y con su discurso inaugural del

actual pleno del episcopado.

Los obispos comentaban ayer el discurso de Monteiro en la misma sesión inaugural en que recordaban lo que Benedicto XVI planteó en su encuentro con el episcopado el pasado julio en Valencia. El Papa les dijo: "Hermanos en el episcopado, os exhorto encarecidamente a mantener y acrecentar vuestra comunión fraterna, testimonio y ejemplo de la comunión eclesial que ha de reinar en todo el pueblo fiel que se os ha confiado". Monteiro comentó al respecto que esta frase papal debe guiar la actuación de los obispos.

Mientras, el borrador del documento no fue conocido hasta ayer por los obispos y, a su vez, comenzó a ser debatido por la tarde en sesión reservada (o secreta) de la asamblea. La intención de la ponencia y de los tres Antonios (cardenales Antonio M. Rouco y Antonio Cañizares, y del secretario general, padre Juan Antonio Martínez Camino) es que el texto se apruebe ya ahora.

Pero la postura de Blázquez es situar la discusión más allá de coyunturas inmediatas al afirmar que "el

L'OSSERVATORE ROMANO / EFE

El ministro de Exteriores, ayer en el Vaticano con el cardenal Tarcisio Bertone, secretario de Estado

Moratinos predica la alianza de civilizaciones

El ministro de Asuntos Exteriores, Miguel Ángel Moratinos, se entrevistó ayer en el Vaticano con el cardenal Tarcisio Bertone, secretario de Estado, y con el arzobispo Dominique Mamberti, nuevo secretario para las Relaciones con los Estados (es decir, su homólogo). Moratinos expuso a ambos prelados la propuesta internacional del Gobierno español sobre la alianza de civilizaciones, y argumentó que "son esencialmente cuestiones políticas, que no religio-

sas, las que provocan los errores en las percepciones sobre las religiones, tales como el conflicto entre Israel y Palestina, el drama iraquí, o las estructuras de poder de gobiernos autoritarios", según un comunicado de Exteriores. El jefe de la diplomacia española, católico practicante, habló de inmigración. El viaje buscaba reforzar las relaciones bilaterales entre España y la Santa Sede, que han vuelto a su cauce tras los conflictos por el matrimonio gay. - M.P.L.

magisterio del Papa nos ayudará eficazmente en nuestros trabajos". También cree que este texto "necesita aún un tiempo de maduración" dadas la complejidad de esta instrucción pastoral y la propia composición del episcopado que mantiene posturas divergentes en este asunto.

Si los acontecimientos se precipitasen, volvería a aprobarse una ins-

trucción pastoral sin unanimidad y se mantendría la división registrada en el pleno extraordinario del pasado junio. En aquella ocasión, 50 obispos votaron a favor de plantear un debate pastoral sobre la unidad de España mientras que 14 obispos discreparon con su voto al considerar que la reflexión sobre esta cuestión debía darse ya por cerrada. En

el caso de que se repitiera esta división, el valor del documento quedaría tocado porque no constituiría "magisterio auténtico". Según los estatutos de la CEE, para tener esta categoría, un texto episcopal ha de aprobarse por unanimidad, o con una mayoría de dos tercios siempre que cuente con la *recognitio* (reconocimiento) de la Santa Sede. ●

GALICIA NAVEGA
VUELTA AL MUNDO A VELA 2005-2006

No ens dediquem al món de la moda, però aquest contracte causarà sensació.

Movistar presenta el contracte "El Meu Negoci". A la teva mida.

TARIFA PLANA "EL MEU NEGOCI"	MOTOROLA U6
0 €/minut a 8 números	Per 0 €
Servei postvenda exclusiu i facilitats per renovació de terminal.	

Se t'acut un millor negoci per al teu negoci?

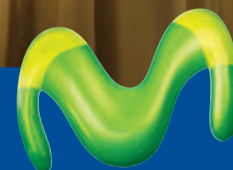
Informa-te'n al 1486 i distribuïdors oficials movistar.
www.movistar.es

MODA
I COMPLEMENTS

Telefonica

MOVISTAR

La cuestión catalana El papel de la Iglesia

La comisión permanente del episcopado español aprueba un llamamiento, con cuatro abstenciones

Obispos contra “la desintegración”

ALICIA RODRÍGUEZ DE PAZ
Madrid

Desde hace tiempo, como reconocen los propios obispos, se esperaba una interpretación oficial de la Conferencia Episcopal sobre la dura crisis que golpea a España. Y el día llegó. Pero la esperada declaración de los obispos españoles desliza una advertencia directa contra el independentismo catalán, que deja en segundo plano su mensaje sobre cómo los católicos han de intentar sobreponerse a las dificultades actuales. “Ninguno de los pueblos o de las regiones que forman el Estado español podría entenderse, tal como es hoy, si no hubiera formado parte de la larga historia de la unidad cultural y política de esa antigua nación que es España. Propuestas políticas encaminadas a la desintegración unilateral de esta unidad nos causan una gran inquietud”, señala el texto.

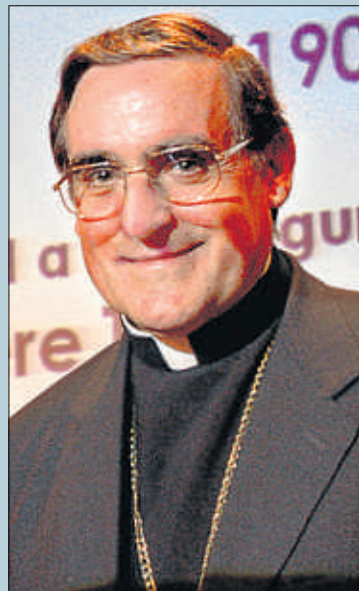
Bajo el lema “Ante la crisis, solidaridad”, los obispos se quejan de que “la tensión social crece y determinadas propuestas políticas han venido a añadir elementos de preocupación en momentos ya de por sí difíciles”. Más

Documento sin unanimidad; cuatro abstenciones, tantas como prelados catalanes con voto

adelante advierten que “este malestar no debería ser alimentado como excusa para la promoción de ningún interés político o económico particular, a costa del interés general, tratando de aprovechar en beneficio propio el descontento o el sufrimiento de muchos”.

El documento no contó con un apoyo unánime entre los miembros de la comisión permanente. Según explicó el portavoz de la Conferencia Episcopal, Juan Antonio Martínez Camino, en votación secreta se obtuvieron diecisiete papeletas a favor y cuatro abstenciones. Cifra esta última que coincide con la representación de prelados de diócesis cata-

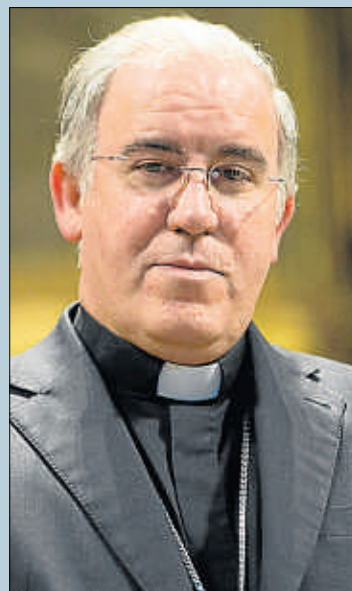
Los prelados catalanes de la comisión permanente

Lluís Martínez Sistach
CARDENAL ARZOBISPO DE BARCELONA

Joan Piris Frígola
OBISPO DE LLEIDA

Josep Àngel Saiz Meneses
OBISPO DE TERRASSA

Sebastià Taltavull Anglada
OBISPO AUXILIAR DE BARCELONA

■ La comisión permanente de la Conferencia Episcopal es el órgano encargado de preparar las reuniones plenarias –en las que participan todos los prelados de las diócesis españolas– y de ejecutar las decisiones tomadas por esta.

Además del presidente de la Conferencia Episcopal –Antonio M.ª Rouco Varela–, el vicepresidente –Ricardo Blázquez– y el secretario general –Juan Antonio Martínez Camino–, forman parte de la permanente 20 arzobispos y

obispos. Cuatro proceden de diócesis catalanas: Lluís Martínez Sistach (Barcelona), Joan Piris (Lleida), Josep Àngel Saiz (Terrassa) y Sebastià Taltavull (Barcelona).

Los acuerdos tomados por la comisión permanente, que

se reúne cada cuatro meses, han de ser apoyados por una mayoría de dos tercios. Martínez Camino aseguró ayer que la votación de la declaración sobre la crisis fue apoyada “por práctica unanimidad, un 81% de los presentes”.

lanas en dicha comisión permanente (véase el recuadro).

El portavoz aseguró también que la idea de sacar esta declaración, “ante el agravamiento de la crisis”, partió del comité ejecutivo de la Conferencia Episcopal española celebrado a mediados de septiembre; poco después, por tanto, de la multitudinaria manifestación de la Diada catalana. Más tarde, la comisión permanente se encargó de elaborar y dar el visto bueno al texto, que habla de cómo resistirse “a la tentación de culpar sólo a los otros o de la protesta fácil”.

Martínez Camino, mano derecha del presidente de los obispos y arzobispo de Madrid, Antonio María Rouco Varela, defendió la necesidad de “valorar el bien de la unidad y el modo de proceder para preservarlo”. “No todo vale –prosiguió–. Está el bien común

Una recesión sin fondo

■ Aunque eclipsados por los aspectos políticos de la declaración, los obispos españoles hacen también en el texto algunas consideraciones sobre el sufrimiento por el que está pasando una parte importante de la población por culpa de una crisis “que no ha tocado fondo”.

Así, la Conferencia Episcopal resalta en el nuevo documento que “los trabajadores se han mostrado dispuestos en no pocos casos a asumir restricciones laborales y salariales en aras de la supervivencia de sus empresas y del bien de todos”. Por ello, piden que se “reconoz-

ca y agradezca” el civismo y solidaridad.

Además, aseguran que las autoridades “han de velar por que los costes de la crisis no recaigan sobre los más débiles, con especial atención a los inmigrantes”.

La declaración hace mención expresa del fenómeno de los desahucios. Sobre esta situación, los prelados afirman que “es urgente encontrar soluciones que permitan a esas familias –igual que se ha hecho con otras instituciones sociales– hacer frente a sus deudas sin tener que verse en la calle”.

y las reglas de juego. Las acciones unilaterales no son moralmente aceptables”. Martínez Camino admitió que los prelados habían tenido en cuenta que, al incluir en el texto referencias a los nacionalismos, la crisis podía quedar en segundo plano. Sin embargo, calificó la posición de los obispos de “juicio moral” y defendió que la situación política es uno de los “elementos íntimamente conexos” que explican lo que ocurre en la actualidad. “Hay un deber moral sobre el bien común de España; para todos”, afirmó. “Eso no quiere decir que se sacrifique la Constitución ni la unidad de España. Sabemos que España no está en el Evangelio, pero hay una doctrina social de la Iglesia en la que se aplican los principios generales de caridad, de solidaridad, de responsabilidad a las instituciones concretas”.

Intervendran:

Antoni Pont
President de la Fundació Gresol

Josep-Joaquim Sendra
President de PIMEC Tarragona

J. Antoni Belmonte
President de CEPTA

Josep Poblet
President de la Diputació de Tarragona

Carles Pellicer
Alcalde de Reus

Oriol Amat
Catedràtic de la Universitat Pompeu Fabra

Juan Carlos Ureta
President de Renta 4 Banc

Juan Luis Cebrián
President Grupo Prisa

José Damián Bogas
Director General d'Endesa d'Espanya i Portugal

Manel Pérez
Sots-director d'Economia de La Vanguardia

Antonio Rodríguez
Professor d'Economia Financera i Comptabilitat, URV

Núria Mas
Professora del Departament d'Economia, IESE

Carles Torrecilla
Professor de Direcció de Màrqueting d'ESADE

Joan Mir
Professor Departament d'Economia i Empresa, ESIC

Josep Ramon Correal
Director del Diari de Tarragona

Fátima Báñez
Ministra de Empleo y Seg. Social. Gobierno España

Carles A. Gasòliba
President del CIDOB

Ramon Termens
President de Taurus

Íñigo Meirás
Conseller Delegat de Ferrovial

Jaume Guardiola
Conseller Delegat de Banc Sabadell

Jaume Barberà
Director del Programa “Singulars” de TV3

Isaac Sanromà
President de la Cambra de Comerç de Reus

Josep Andreu
President de l'Autoritat Portuària de Tarragona

Andreu Mas-Colell
Conseller d'Economia i Coneixement. Generalitat

Inscripcions:

977 32 84 81
www.gresol.org

Inscripció general:

150 Euros.
(IVA inclòs)

Socis Gresol:

90 Euros.
(IVA inclòs)

“firaReus
Reus
18 octubre
2012

**XI Jornada
Gresol**
Decidir en temps difícils

Organitza:

Amb el suport:

Espanzors:

Col·laboradors:

anav

El historiador y monje de Montserrat publica el libro 'Ser independentista no és cap pecat' sobre la relación entre Iglesia católica y nacionalismo catalán

La patria según Raguer

MARÍA-PAZ LÓPEZ
Barcelona

El asunto es omnipresente en la esfera pública y también, por ende, en la Iglesia católica. "No es que ser independentista no sea pecado, es que es una virtud", proclamó el teólogo Antoni M. Oriol, sacerdote diocesano de Vic, al glosar el último libro de Hilari Raguer, de título elocuente: *Ser independentista no és cap pecat. L'Església i el nacionalisme català*, editado por Claret en su nueva colección *Contrastos*.

Hilari Raguer, monje benedictino de la abadía de Montserrat e historiador de renombre, analiza en este libro breve la relación entre Iglesia católica y nacionalismo catalán, en un momento delicado y trascendental para el futuro de Catalunya y de España. La librería Claret de Barcelona albergó el pasado miércoles un coloquio en torno al libro, que será presentado oficialmente el próximo miércoles 21 a las 19 horas en la Casa del Llibre.

"Vivimos un tiempo de tensión y crispación política que también ha hecho daño a la Iglesia", afirmó Hilari Raguer ante un auditorio entusiasta. La sala estaba repleta. A juicio del benedictino, "la Conferencia Episcopal Española está moralmente desautorizada para darnos consignas políticas y de moral social", entre otras cosas por su actitud en el 23-F, que pilló a los obispos reunidos

en Madrid en asamblea plenaria. "Lo solventaron diciendo que habían rezado vísperas por España", aseguró Raguer, quien también criticó la postura de la comisión permanente de la CEE sobre la "desintegración unilateral de la unidad de España". El monje de 84 años recordó que "la Iglesia predica la virtud del patriotismo como una parte del cuarto mandamiento, 'honrarás a

tu padre y a tu madre', por lo que inculcar amor y servicio a la patria forma parte de la predicación cristiana", pero "de qué patria se trata" es otra cosa.

En su libro, Hilari Raguer sostiene que el nacionalismo catalán surgió en 1714, tras la victoria borbónica en la guerra de Sucesión, y que "es transver-

"La Conferencia Episcopal está desautorizada para darnos consignas políticas y de moral social", afirma

sal, común a todos los sectores políticos y a todas las clases sociales, no exclusivo de la burguesía como se ha dicho demasiado a menudo, y diacrónico, que adopta la nomenclatura de cada época". Distingue Raguer entonces en el nacionalismo catalán histórico

netración entre sentimiento religioso y patriótico" de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat, y el proyecto para el rosario del camino de la Santa Cova de Montserrat a inicios del siglo XX, que "quería sugerir una relación entre la resurrección de Jesucristo y la Catalunya renaciente".

El historiador analiza con detalle el catalanismo moderado de Jaume Balmes señalando que "en los escritos de Balmes sobre Catalunya hay una cierta contradicción", pues el teólogo y filósofo de Vic argumenta fieramente contra los independentistas y al tiempo denuncia la opresión de Catalunya, como en su obra *Un castillo y una ciudad, o sea diálogo entre Montjuïc y Barcelona* de 1843, sobre el bombardeo de Barcelona auspiciado por el general Espartero. Raguer reivindica asimismo "el papel muy importante de la Iglesia catalana en la supervivencia del catalán; lo ha defendido principalmente por razones pastorales pero también por ser un derecho natural".

A juicio de Raguer, estas manifestaciones no pueden considerarse nacionalcatolicismo por carecer de los elementos del nacionalcatolicismo franquista: "Manipulación de la religión, intolerancia religiosa, intolerancia hacia otros pueblos o naciones, antidemocracia, reaccionarismo social, y anticlericalismo de derechas, si es necesario".

En el coloquio en la librería Claret, Antoni M. Oriol concluyó que los catalanes deben "vivir la propia dignidad de nación catalana como una dimensión de la virtud del patriotismo, que es un hábito operativo bueno". También allí el claretiano Pere Codina, patrón de la Fundació Claret, desveló que había escrito una carta a la CEE reprochándole la postura de la comisión permanente, y deseando "que hubiera sido algo más eclesial y algo menos española".●

JORDI ROVIRALTA

Raguer junto a ejemplares de su libro, el miércoles en la librería Claret

dos ramas: la católica de derechas, que arranca de los fueros carlistas y sigue con el "Catalunya será cristiana o no será" del obispo Torras i Bages hasta llegar a la Lliga Regionalista y a UDC; y la anticlerical de izquierdas, que procede del federalismo de Pi i Margall, y continúa con ERC y Lluís Companys.

Raguer se detiene más en el nacionalismo católico, y recoge así "la compe-

SOLIDARIDAD

SERVICIO DE AYUDA ECONÓMICA

Plaça Nova, 1. 08002 BARCELONA
Tel. 93-301-35-50. Laborables de 8 a 14h.
CC.'la Caixa' 2100-0965-56-0200027605

PETICIONES:

430. Pareja con una hija de 3 años. Economía muy precaria. Sin estabilidad laboral. Se piden 300€ para el alquiler.
431. Hombre, 46 años, sin familia. Vive en una casa okupada. Es peluquero, pero no encuentra trabajo. Para alimentos, 210€.
432. Pareja con hija de 1 año. Se han quedado sin trabajo. Ayuda familiar en trámite. Han renegociado la hipoteca, pero les cortan la luz por impago. Para deuda, 122€.
433. Madre con hija de 1 año y medio. Dos hijos más viven con abuela. Trabaja 9 horas a la semana. Vive en piso compartido. Piden 153€ para que la hija pueda ir a la guardería y ella pueda encontrar trabajo.
444. Joven sin red familiar. Vive en un piso compartido. Ni trabajo ni ingresos. Se piden 150€ para el alquiler.
445. Madre con hijo de 1 año. Viven de alquiler. Madre trabaja de auxiliar de geriatría en una residencia. Para completar sueldo realquila la habitación pero no llega a cubrir los gastos. Piden 250€ para un canguro mientras no reabre guardería.
446. Mujer que vive sola en una pensión. Está divorciada y tiene una hija de 32 años con quien tiene poca relación. Mientras no encuentre una habitación de alquiler tiene que vivir en una pensión, por la cual se piden 315€.
447. Madre con un hijo de 4 años y una hija de 6 meses. Es viuda. Ni trabajo ni ingresos. Está pendiente de una ejecución hipotecaria. Se piden 125€ para los libros de texto, material escolar y el equipamiento deportivo del hijo.
448. Madre sola con un hijo de 19 años y una hija de 11. Sin trabajo estable, pero tiene algún ingreso. Además, realquila una habitación del piso. Quiere hacer formación para ampliar las posibilidades de encontrar trabajo. Se piden 350€ para un curso de auxiliar de enfermería.
449. Hombre sin red familiar. Con una incapacidad permanente por problemas derivados del consumo de tóxicos que le impide trabajar. Se piden 300€ para que pueda arreglarse la dentadura.

Ayúdanos a ayudar

PALABRA Y VIDA

Lluís Martínez Sistach

Los jóvenes y su futuro

Recientemente, en un ensayo sobre la actualidad, leí esta observación: "La generación más bien equipada tecnológicamente de toda la historia humana es también la generación más afectada, como ninguna otra, por la sensación de inseguridad y de impotencia". Lo podemos ver en la actual crisis económica, que nos hace temer por nuestro futuro y por el de las próximas generaciones.

Hablar del futuro equivale a hablar sobre todo de los jóvenes. Los jóvenes viven intensamente la crisis actual. Los vínculos con la familia son decisivos para muchos de ellos en estos tiempos. Pero el gran problema de los jóvenes es sin duda la dificultad de encontrar trabajo. Uno de cada dos jóvenes que buscan trabajo no lo encuentra y está

en paro, situación que afecta a más del 50% de este colectivo, una cifra aterradora. Para nuestros jóvenes es muy difícil obtener un crédito para iniciar una actividad o para adquirir una vivienda e independizarse y fundar una familia, porque no pueden aportar las garantías que se les piden. Y aumenta entre nosotros la llamada generación ni-ni, que ni estudian ni trabajan, a los que en el mundo anglosajón se les llama los *neet*. Esta palabra está formada por las tres primeras letras de las palabras en inglés "no en educación, ocupación y formación profesional" (en inglés: "not in

education, employment and training").

El mercado de trabajo para los jóvenes que han podido entrar es en general muy volátil y flexible, a menudo con situaciones de una grave precariedad. Algunos de ellos no dudan en emigrar a países donde puedan trabajar. Esto, que es una solución para quienes lo viven, es sin duda una notable pérdida para el país, porque los que se marchan son

con frecuencia los que están más preparados y podrían hacer una mayor aportación a nuestra sociedad.

Ante esta realidad todos hemos de sentirnos afectados y todos somos responsables de garantizar un futu-

ro para nuestros jóvenes. Modestamente, he procurado colaborar en la promoción de un proyecto titulado Jóvenes en Paro, que gestiona Càritas Diocesana, con la colaboración de la archidiócesis de Barcelona y de diversas instituciones ciudadanas, entre las cuales deseo subrayar que están los dos principales clubs de fútbol de nuestra ciudad. Pido que surjan más iniciativas.

Algunos pensarán que este -como tantos otros- es un problema político y que ha de tener una salida sobre todo política. Sin negar la aportación de la política a la solución, creo que todos nos tendríamos que esforzar para no caer en la resignación y ponernos a hacer aquello que está en nuestra mano.

L. M. SISTACH, cardenal arzobispo de Barcelona

Càritas diocesana promueve y gestiona el proyecto Jóvenes en Paro

La cuestión catalana Reunión de la Conferencia Episcopal

Rouco inicia su despedida con la unidad de España

El presidente del episcopado pide un baluarte constitucional

LUIS IZQUIERDO
Madrid

Antonio María Rouco Varela comenzó ayer a despedirse de la presidencia de la Conferencia Episcopal tratando de hacerse un sitio en el conflicto soberanista de Catalunya y tomando partido por la unidad de España. La postura alineada con el Gobierno la puso en escena durante el discurso inaugural de la CII asamblea plenaria del órgano de gobierno de la Iglesia española, la última que preside. “Nos preocupa que la unión fraterna entre todos los ciudadanos de las distintas comunidades y territorios de España, con muchos siglos de historia común, pueda llegar a romperse”, proclamó el cardenal, para a continuación afirmar que “la unidad de la nación española es una parte principal del bien común de nuestra sociedad que ha de ser tratada con responsabilidad, con el respeto de la normas básicas de convivencia –la Constitución Española– por parte de quienes llevan adelante la acción política”.

La exhortación no pudo ser más clara en el discurso de quien está acostumbrado a jugar a administrar los silencios o la ambigüedad cuando lo considera lo más apropiado. La alusión fue concisa en el marco de un amplísimo discurso, pero al mismo tiempo

LOS RELEVOS

La Conferencia Episcopal renueva estos días a su secretario general

PRESIÓN AL PP

El cardenal solicita al Gobierno cambios en las leyes sobre la familia

inequívoca sobre la posición de quien apura su puesto al frente de la jerarquía eclesiástica.

No fue la única alusión política de Rouco Varela, para quien siguen existiendo muchas “leyes injustas” que “contribuyen al agravamiento de los problemas de la familia”. El presidente de los obispos españoles reclamó al Gobierno un acción decidida en este terreno para elaborar una ley que reconozca “la realidad humana del matrimonio en su especificidad o figura jurídica adecuada”, esto es, una reforma que elimine la equiparación del matrimonio homosexual al heterosexual. El PP ciñó su actuación en ese terreno a la sentencia del Tribunal Constitucional que hace un año reconoció esta figura como un derecho fundamental, respaldando así la legislación aprobada por el Gobierno socialista de Rodríguez Zapatero y contra el criterio que entonces sostenía Rajoy.

También hubo palabras para las víctimas del terrorismo y la doctrina Parot, a la que no se mencionó de forma expresa pero sí muy evidente. “Nos preocupa que las heridas causadas por el terrorismo a tantas víctimas no se curen por el camino del arrepentimiento, el propósito de la enmienda y la satisfacción de las víctimas”, dijo Rouco Varela.

La conferencia de los obispos españoles que se inició ayer tiene

entre sus puntos del día la designación de un nuevo secretario general, pues monseñor Martínez Camino agota sus dos mandatos de cinco años, cumpliendo así el máximo previsto. A él le agradeció el cardenal madrileño sus “muchos años sacrificado al servicio de esta casa”. Dentro de unos meses, en primavera, será el turno del propio Rouco Varela, quien también debe dejar paso a la renovación.●

DANI DUCH

Rouco y Sistach antes de comenzar el pleno del obispado

L	M	X	J	V	S	D
			21€	21€	22€	22€
24€	24€	24€	31€	34€	34€	34€
37€	37€	42€	42€	47€	47€	47€
47€	53€	53€	55€	55€	66€	66€
73€	73€	91€	91€	91€		

renfe

 Conecta tu modo tren

NO DEJES PARA DICIEMBRE LO QUE PUEDES COMPRAR HOY.

Cada día que pasa, pierdes una oportunidad de comprar tu billete de tren al mejor precio posible. Planifica cuanto antes tu viaje para las próximas navidades y conseguirás hasta un 70% de descuento.

El arzobispo Blázquez saluda a Rouco Varela –en el centro de la imagen–, en presencia del cardenal Lluís Martínez Sistach

DANI DUCH

Rouco se despide enarbolando el peligro de que España se rompa

Ricardo Blázquez, el candidato mejor situado en las votaciones de sondeo

ALICIA RODRÍGUEZ DE PAZ
Madrid

Hasta en el último suspiro de su mandato como presidente de la Conferencia Episcopal Española, Antonio María Rouco Varela quiso dejar constancia de su preocupación por la unidad de España. Al trazar su retrato de la situación actual, Rouco destacó ayer a mediodía, ante los prelados que han de escoger al nuevo líder de los obispos, que “la nación española se encuentra con graves problemas de identidad, amenazada por posibles rupturas insolidarias”, al tiempo que calificó de “más bien pobre” el discurso político. Ya por la tarde, arrancó la elección del nuevo presidente con una votación de tanteo, en una carrera donde el arzobispo Ricardo Blázquez aparece como el mejor situado.

Rouco Varela habló de una era “poscristiana”, caracterizada también por “el envejecimiento alarmante de nuestra sociedad, con el matrimonio y la familia atravesando una crisis profunda” y “la cultura disgregadora y materialista del tener y disfrutar”.

El último discurso de Rouco Varela antes de ceder el testigo estuvo dedicado a reparar con detalle no sus cuatro mandatos sino los casi 50 años de historia de la Conferencia Episcopal Española, y a defender el derecho de la jerarquía eclesial a participar en debates públicos como los suscitados sobre la educación, la regulación del aborto, el divorcio o el matrimonio homosexual. “Cuando la Iglesia interviene públicamente con estos asuntos no

lo hace para reivindicar ningún privilegio para ella misma. Lo hacen más bien para colaborar a la justa ordenación de la vida social y a la tutela adecuada de los derechos fundamentales de todos los ciudadanos”.

El cardenal –que en agosto cumplirá 78 años– sacó pecho además con la canonización y beatificación de los católicos asesinados durante la Segunda República y la Guerra Civil. “En total son ya 1.523 los santos y beatos mártires del siglo XX. La Confe-

rencia ha contribuido a que su memoria y su culto vayan tomando carta de naturaleza en la Iglesia”, aseguró.

De puertas adentro, Rouco Varela se despidió de los miembros de la asamblea plenaria planteando la necesidad de renovar los estatutos de la Conferencia Episcopal, con la mirada puesta en alcanzar “una mayor participación de todos sus miembros”.

Después de las palabras del arzobispo de Madrid –quien eludió hacer referencia explícita a su in-

minente relevo–, el nuncio apostólico en España, Renzo Fratini, agradeció la labor de Rouco, resaltando “su generosa entrega” y “su saber actuar desde el conocimiento real de las causas”.

Fratini recordó el mensaje transmitido hace apenas unos días por el papa Francisco a los obispos españoles en Roma, con motivo de la visita ad limina: se deben aplicar en el “acompañamiento de las familias, el incremento de las vocaciones sacerdotales y el cuidado testimo-

nial en la atención a los pobres”.

Esta mañana, 80 prelados están llamados a escoger al sustituto de Rouco Varela y el resto de cargos de la Conferencia Episcopal, salvo el de secretario general. Para ello, es necesario alcanzar la mayoría absoluta (la mitad de los electores más uno). Está previsto que quien será el nuevo presidente de los obispos españoles haga una declaración pública antes de mediodía.

Hasta el último momento, el vicepresidente Ricardo Blázquez (1942) ha copado, sin duda, todas

El cardenal habla de una “España poscristiana”, en riesgo de “ruptura insolidaria”

las quinielas. El arzobispo de Valladolid se presenta como una buena opción para los que defienden que su sosegada personalidad –poco que ver con la tendencia al enfrentamiento en la arena política del cardenal Rouco– está más cerca de un perfil deseado por el papa Francisco. Además, con su reelección –fue presidente de los prelados entre el 2005 y el 2008– ofrecería una imagen de suave modificación del rumbo pero en ningún caso de cambio brusco. Y, de paso, se repararía el desaire que el entonces obispo de Bilbao sufrió al no haber logrado encadenar, como había sido costumbre hasta entonces, dos mandatos consecutivos. Las votaciones de sondeo celebradas anoche apuntaban a Ricardo Blázquez por amplia mayoría.

Otros nombres. El arzobispo de Valencia, Carlos Osoro (1945), y el arzobispo castrense, Juan del Río (1947). Algunas fuentes sitúan a Osoro como el perfil con más posibilidades para ocupar la vicepresidencia de la Conferencia Episcopal, cargo que se acostumbra a interpretar como paso previo a encabezar la jerarquía eclesial. Se trataría así de prepararle el camino, teniendo en cuenta que, por edad, Blázquez concluiría el trienio de mandato al borde de los 75 años, edad en la que tiene que presentar su renuncia ante el Papa.●

PERFIL

El adiós del cardenal de hierro

■ Se va con él una manera de entender la catolicidad en España que, por su complejo encaje en los modos del pontificado del papa Francisco, tiene visos de entrar en decadencia. El cardenal Antonio María Rouco Varela, durante casi veinte años arzobispo de Madrid, antes de Santiago, y con cuatro mandatos trienales como presidente de la Conferencia Episcopal, inicia su salida de la escena pública tras liderar la Iglesia española de los últimos dos decenios con personalidad férrea, ideología conservadora y visión apocalíptica de la sociedad secularizada. Como ha buscado también promover a ultranza, y hasta el último minuto, una visión católica de

la sociedad y una imbricación de objetivos y voluntades con aquella parte del espectro político (léase PP) percibida como más proclive a la sensibilidad eclesial. Y viceversa.

De hecho, no ha cejado en su empeño ni en sus dos últimas intervenciones, ayer mismo. En la homilía por las víctimas del 11-M deslizó frases con aroma a teoría de la conspiración que ya nadie defiende. Y ante la asamblea plenaria de la Conferencia Episcopal cargó una vez más contra el relativismo cultural, un clásico de la etapa previa a Francisco. También aludió a la cuestión catalana.

Aunque con Rouco la percepción de comunión de intereses entre Iglesia católica y

PP ha sido constante, lo cierto es que gobiernos socialistas y conservadores han tenido que vérselas con el purpurado gallego, inagotable en su cruzada por la familia tradicional y en la defensa de valores bioéticos que buena parte de la sociedad ya no percibe como propios. El cardenal de hierro, que cumplirá 78 años en agosto, deja una huella más que notable en la composición episcopal del país, pero no indeleble. En los últimos meses, su influencia se fue viendo mermada, aunque sus contactos en la Santa Sede le han permitido mantenerse como titular de la archidiócesis de Madrid –está de prórroga desde agosto del 2011– pese a las voces que

señalaban su sustitución en el último trimestre del 2013.

Entre sus datos biográficos, estudió en el seminario de Mondoñedo, se licenció en Teología en la Universidad Pontificia de Salamanca y se doctoró en Derecho Canónico en la Universidad de Munich. Ordenado sacerdote en 1959, es especialista en relaciones Iglesia-Estado, materia sobre la que ha escrito libros y ensayos. Cardenal desde 1998, fue elector en los cónclaves que eligieron a Benedicto XVI y a Francisco. Rouco se va y su comportamiento como arzobispo emérito cuando le llegue el relevo en Madrid es una incógnita. Será o no lenguaraz, veremos. / M.ª P. López

Política

El debate precongresual en el PP

Rouco mueve pieza contra Rajoy

El presidente del episcopado, desoyendo al nuncio y al cardenal de Toledo, propulsa a Jiménez Losantos

LA CRÓNICA

Enric Juliana
Madrid

Los lunes 19 de mayo, embajada de España ante la Santa Sede, al filo de las dos de la tarde. El embajador Francisco Vázquez ofrece un almuerzo al comité ejecutivo de la Conferencia Episcopal Española, que acaba de ser recibido en audiencia por el Papa Benedicto XVI. El día es lluvioso, 14º y mucha humedad, pero la cordialidad reina en el comedor de la embajada más antigua de Roma. Paco Vázquez sabe ser un gran anfitrión, sobre todo si preside la mesa el cardenal Antonio María Rouco Varela, tan gallego como él, aunque un poco más astuto. El embajador está a punto de comprobarlo. De nuevo.

“Eminencias, me informan desde Madrid que en la página web de la Cope se acaba de anunciar la renovación del contrato de Federico Jiménez Losantos”, advierte en voz alta Fernando Giménez Berrocal, vicesecretario para asuntos económicos de la Conferencia Episcopal, el único laico que ha asistido a la audiencia con el Papa. En la sala se produce el silencio. Un silencio incómodo, que rompe inmediatamente el cardenal primado de Toledo.

“Me parece una muy mala noticia. Es una lamentable decisión”, exclama en voz alta Antonio Cañizares, hombre de carácter recio que suele decir siempre lo que piensa. Aun disponiendo de buena información sobre los entresijos de la cúpula episcopal española, el embajador Vázquez queda algo estupefacto, ya que muy pocas veces el arzobispo de Toledo ha disentido en público de Rouco Varela. Los demás comensales saben muy bien lo

que está ocurriendo, pero optan por la discreción. No se expresan con la misma franqueza que Cañizares. No hay debate. Detrás de la puerta quizás estaba escuchando Fray Piccolo, el legendario fantasma de la embajada. La periodista Paloma Gómez Borrero asegura haber visto el espectro una noche de invierno. Y cuenta, en un divertido libro sobre los fantasmas de Roma, que Fray Piccolo se apareció, con gran sobresalto, a Jacqueline Kennedy, hallándose la viuda más famosa de todos los tiempos alojada en la embajada y en camión. (Cuenta la leyenda que el fraile se enamoró de la mujer de un embajador, y que este, español y expeditivo, lo mató. Hace siglos.)

Condenados a una eternidad imperfecta, los fantasmas suelen acumular bastante información, pero Fray Picco-

lo no sabe lo que ocurrió unos días antes, el jueves 15 de mayo, en el número uno de la calle Añastro de Madrid, sede de la Conferencia Episcopal. Vamos a contarlo.

Aquel día, festividad de San Isidro, patrón de los madrileños, la cúpula del episcopado estuvo a punto de despedir a Federico Jiménez Losantos, director del programa matinal de la emisora católica Cope y conspicuo protagonista de la vida política gracias a su pletórica capacidad para la arenga. El locutor, de antigua pasión maoísta, seduce y magnetiza a un segmento notable de la derecha sociológica, sobre todo en Madrid, con la consiguiente influencia en los avatares del PP. Desde el 9 de marzo, está desarrollando una feroz campaña contra Mariano Rajoy. Le flanquea, en perfecta y estudiada sintonía, el director del diario *El Mundo*, Pedro J. Ramírez, que el pasado domingo amenazaba con “tirar la bomba atómica” (sic) en el supuesto de que Rajoy no presente la renuncia antes del congreso del PP, previsto para los días 20, 21 y 22 de junio en Valencia.

Un sector hasta ahora minoritario del episcopado lleva tiempo manifestando su disconformidad con la línea de la Cope, pero el jueves se produjo una novedad. El cardenal Cañizares, ausente de Madrid, hizo llegar por escrito su opinión, nítidamente contraria a la renovación del contrato de Jiménez Losantos. Conservador sin fisuras y plenamente identificado con el pensamiento de Joseph Ratzinger, el cardenal de Toledo cree en estos momentos que el propagandismo de la Cope ha rebasado unos límites aceptables, en detrimento del prestigio de la Iglesia. Es, en sustancia, la misma opinión que el nuncio de la Santa Sede en España, Manuel Monteiro de Castro, ha transmitido a la Secretaría de Esta-

LA COMISIÓN EJECUTIVA

Hace diez días, la cúpula episcopal estuvo a punto de decidir el despido de Jiménez Losantos

SIGNIFICATIVA NOVEDAD

El cardenal de Toledo, Antonio Cañizares, fue el más firme partidario de la rescisión

LA VOZ DE LOS CRÍTICOS

No hubo votación; Martínez Sistach y Amigo, de la línea crítica, se refugiaron en la prudencia

El líder del PP. Rajoy recibió una respuesta fría de Rouco cuando le pidió neutralidad

DANI DUCH / ARCHIVO

NOVA CASA DE COLÒNIES A CALDES DE MALAVELLA

ENGLISH SUMMER CAMP
(6-12 anys)

- Dirigides per professors del Saint George's School.
- Totes les activitats es faran en llengua anglesa.
- Grans zones lúdiques i magnífiques instal·lacions esportives en un entorn en plena natura.

Dates: del 29 de juny al 3 d'agost
(a escollir per setmanes).
Per a més informació i inscripcions:
www.masllop.es

Solar con proyecto,
parcela totalmente urbanizada,
en Sabadell-Castellarnau

Edificabilidad:

9.317,36 m²
de residencial

1.256,00 m²
de comercial

Plantas: de 4 a 10

Núm. Viviendas: 85

Información: Sr. Fernández - 638 15 63 64

UNA SEMANA DE TURBULENCIAS EN LAS FILAS DEL PP**Aznar, contra el giro al centro**

El ex presidente rompió el lunes su silencio para exigir a Rajoy que se mantengan los principios y los valores del PP sin complejos

Gallardón, en el equipo

Mariano Rajoy confirmó el martes su giro al centro anunciando que el alcalde de Madrid, Alberto Ruiz-Gallardón, estará en su equipo

San Gil y Ortega Lara se van

Dos de los símbolos morales del PP, María San Gil y José Antonio Ortega Lara, anunciaron el miércoles y el jueves su adiós

Rajoy planta cara

El líder del PP planta cara a los críticos, asegura que no tirará la toalla y les reta a presentar una candidatura alternativa

Hablando alemán con el Papa

■ Benedicto XVI recibió en audiencia al comité ejecutivo de la Conferencia Episcopal Española, el lunes 19 de mayo, a las 12.30 horas, en el Palacio Apostólico de la Santa Sede. Los cardenales Antonio María Rouco Varela, Carlos Amigo, Antonio Cañizares y Lluís Martínez Sistach, más los obispos Carlos Ossoro, Ricardo Blázquez

y José Antonio Martínez Camino, entregaron al Papa diversos obsequios y le expresaron sus sentimientos de "obediencia, comunión, cercanía y afecto por su persona", según la nota oficial del Vaticano. Al comenzar la audiencia, el cardenal Rouco se dirigió al Papa en alemán (lengua que maneja a la perfección, aprendida

durante sus estudios de Teología y Derecho en Munich, donde trabajó amistad con Joseph Ratzinger). El Papa le respondió inmediatamente en italiano, idioma oficial del Vaticano y de perfecta comprensión para los demás asistentes. Durante la audiencia, en ningún momento se abordó la cuestión de la Cope.

El Papa Benedicto XVI posó el lunes junto al comité ejecutivo de la Conferencia Episcopal Española

do del Vaticano. El nuncio Monteiro aún no se ha repuesto de la impresión que le produjo ser acusado de "masón" en una de las arengas matinales de la Cope, al estilo de Radio María, la emisora ultra de Varsovia, que el Vaticano no logra embridar.

"Cañizares tiene una visión muy diocesana y en estos momentos está preocupado por la dignidad del mensaje eclesial", explican fuentes allegadas al cardenal. Nacido en 1945 en Utiel (Valencia), Cañizares mantiene una estrecha relación con la Universidad Católica de Murcia, cuya influencia intelectual es perceptible en la actual Generalitat valenciana, presidida por Francisco Camps, decisivo e influyente valedor de la reorientación centrista del PP. Uno de los principales colaboradores de Camps es el vicepresidente y consejero de Bienestar Social Juan Cotino, director general de la Policía en la etapa Aznar y persona muy próxima al Opus Dei.

Cuatro de los siete miembros del comité ejecutivo episcopal -el vicepresidente Ricardo Blázquez (Bilbao), Antonio Cañizares (Toledo), Lluís Martínez Sistach (Barcelona) y Carlos Ami-

go (Sevilla) son, en estos momentos, críticos con la Cope. En una posición intermedia se halla el obispo de Oviedo, Carlos Ossoro. Los únicos valedores del hombre que con mayor ahínco quiere derrotar a Rajoy son Rouco Varela y el secretario portavoz de la Conferencia, Juan Antonio Martínez Camino, obispo auxiliar de Madrid. Pero no hubo votación.

UN ENCUENTRO FALLIDO

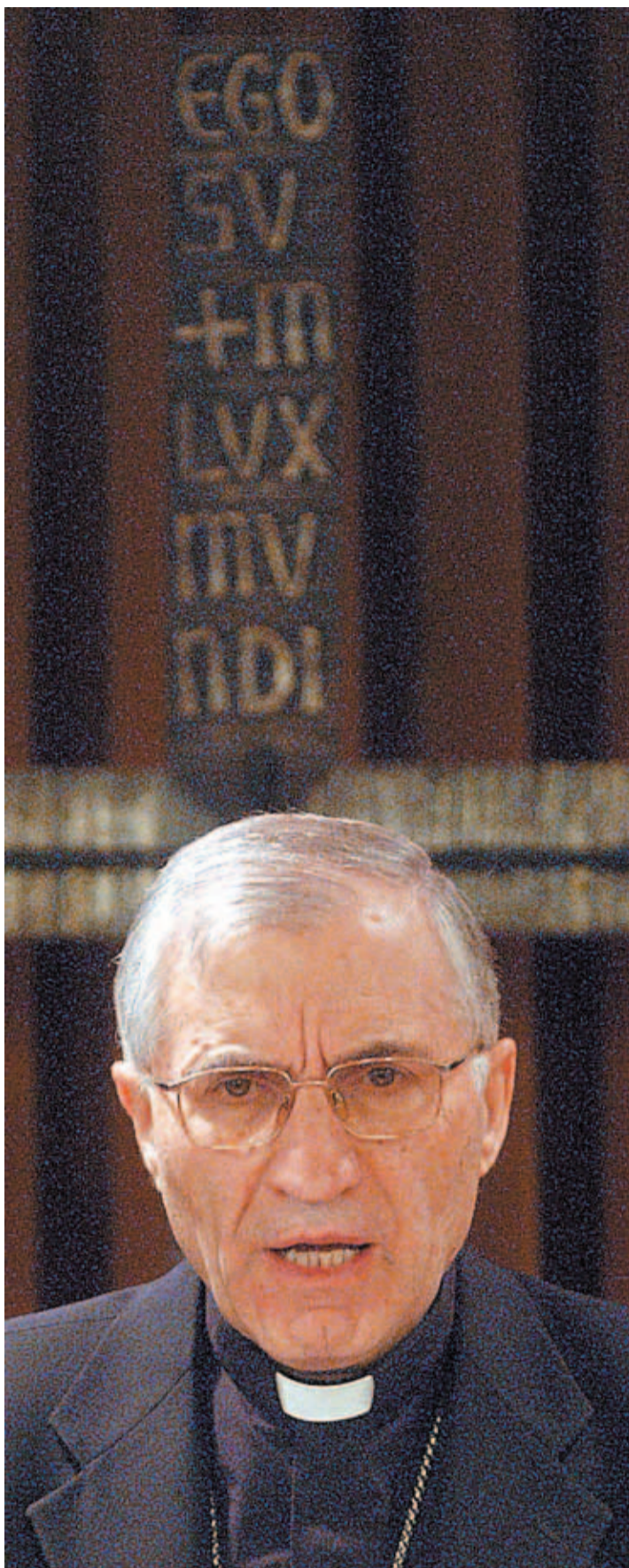
En una cena con Rouco, Rajoy pidió neutralidad eclesial en el proceso que está viviendo el PP

LA DIPLOMACIA VATICANA

El nuncio Monteiro de Castro, tachado de 'masón' por la Cope, ha transmitido a Roma su indignación

La reunión transcurrió en términos ambiguos. "La voz más clara fue la de Cañizares", relata una fuente que la conoce al detalle. "Martínez Sistach y Amigo se movieron con prudencia; no fueron muy beligerantes", añade. La contención del cardenal de Barcelona está siendo especialmente comentada en círculos eclesiales de Madrid. Con suma habilidad, el cardenal Rouco llevó la indeterminación a su terreno y propuso trasladar la decisión final a Alfonso Coronel de Palma, presidente de la emisora. El domingo por la tarde, Jiménez Losantos obtenía la renovación por un año, prorrogable (el radiofonista pedía tres).

Semanas antes, Rouco Varela había compartido manteles -una cena- con Rajoy, quien le pidió neutralidad en el convulso periodo que atraviesa el PP. Ambos mantienen una buena relación y una evidente sintonía galaica (Rajoy es de Pontevedra y Rouco, de Lugo). El encuentro, correcto en las formas, acabó instalado en la frialdad. Cada vez más partidario de la beligerancia de los católicos en el espacio público, el presidente de los obispos españoles ya sabía cuál era su apuesta.●

EMILIO NARANJO / ARCHIVO

Toma partido. Rouco apoya al hombre que con mayor ahínco quiere derrotar a Rajoy

Los mejores programas para llegar más alto

Executive MBA Masters Especializados (Formatos: presencial y online)

IE Business School (Instituto de Empresa), primera escuela de dirección de Europa (ranking Financial Times, octubre 2007), presentará los programas Executive MBA y Masters Especializados en: Marketing, Finanzas, SI/TI, RR.HH, Turismo, Gestión Pública y Biotecnología entre otros. Programas flexibles, dirigidos a aquellos profesionales que desean compaginar su formación con su vida profesional y personal.

Durante la sesión se explicarán las características de la escuela, el contenido de los programas y las posibilidades de financiación.

SESIÓN INFORMATIVA BARCELONA

Jueves 29 de mayo • 19:00 h. • Hotel Hilton Barcelona • Avda. Diagonal, 589-591

Inscríbete en www.ie.edu/eventos

La cúpula episcopal española enfría expectativas sobre ETA

“Sólo se puede hablar para que dejen de matar”, dice el portavoz

La cúpula de la Conferencia Episcopal trató ayer de ofrecer una posición unívoca sobre la cuestión de ETA. Para la cúpula episcopal —que niega contactos eclesiales con ETA—, con los terroristas no se debe negociar políticamente.

ALICIA RODRÍGUEZ DE PAZ

MADRID. — Hablar, sí; negociar, no. Los obispos españoles trataron de aclarar su posición sobre el proceso de paz en Euskadi remitiéndose a una distinción “moral”. “Los terroristas de ETA no pueden ser interlocutores políticos para un Estado legítimo. Es un principio ético básico”, declaró ayer el portavoz de la Conferencia Episcopal Española (CEE), Juan Antonio Martínez Camino. En su opinión, ese rechazo a una negociación no implica que no se pueda hablar con ETA: “Sólo se puede hablar con los terroristas para que dejen de asesinar o desaparezcán”, añadió.

En todo caso, Martínez Camino negó la existencia de conversaciones de obispos españoles en el Vaticano sobre la negociación con ETA y de unas posibles conversaciones para informar al equipo de Benedicto XVI. “Según los datos que poseo,

DANI DUCH / ARCHIVO

El portavoz de la Conferencia Episcopal Española, Martínez Camino

parece ser que no ha habido nunca tales gestiones”, aseguró. También rechazó que la Iglesia católica vasca haya tenido contactos con miembros de la banda terrorista: “No me consta”, señaló de forma escueta en respuesta a informaciones periodísticas que este fin de semana apuntaban tal posibilidad. Ante la eventualidad de que los preladados vascos (incluido el propio presidente de la CEE, Ricardo Blázquez, obispo de Bilbao) estén manteniendo una posición diferente a la expresada ayer por Martínez Camino, afirmó que

estaba defendiendo “la posición mayoritaria y oficial” de la Conferencia Episcopal.

En concreto, hizo referencia al artículo 40 de la pastoral *Valoración moral del terrorismo en España, de sus causas y de sus consecuencias*, aprobada por los obispos en noviembre del 2002. Un documento que citó en un par de ocasiones. En este fragmento, que forma parte de las conclusiones de la pastoral, aunque defienden el “diálogo respetuoso, leal y libre como la forma más digna y recomendable para superar

las dificultades surgidas en la convivencia”, aclaran que no se refieren a ETA, “que no puede ser considerada interlocutor político de un Estado legítimo, ni representa políticamente a nadie, sino al necesario diálogo y colaboración entre las diferentes instituciones sociales y políticas para eliminar la presencia del terrorismo, garantizar firmemente los legítimos derechos de los ciudadanos y perfeccionar, en lo que sea necesario, las formas de organizar la convivencia en libertad y justicia”.

Preguntado por si la jerarquía eclesiástica corría el peligro de adelantarse a los acontecimientos criticando una negociación para el fin de la violencia en Euskadi de la que se desconoce siquiera si ha comenzado formalmente, el secretario general y miembro del comité ejecutivo de la CEE opinó que han de repetir estos “principios morales continuamente”, porque lo que está en peligro son los derechos fundamentales. “No se trata de poner la venda antes de la herida. Los principios morales han de ser repetidos, hay que tratar de evitar que se quebranten y que se lesionen los derechos fundamentales”.

El portavoz de los obispos insistió en que su posición se basaba en unos principios morales que hay que aplicar a circunstancias concretas. Sin embargo, cuando a Martínez Camino se le solicitó que especificara si consideraba contraprestaciones políticas la legalización de Batasuna, el reconocimiento del derecho de autodeterminación de los vascos, la anexión de Navarra o la reducción de las penas para los presos, únicamente señaló que “no podía entrar” en ese tipo de cuestiones. Para justificar la falta de una respuesta más clara, indicó que los preladados no pueden abordar esos temas. “Además, no tengo elementos para responder a ello”, confesó.●

El PSOE intenta ganar hoy en la Eurocámara una difícil votación sobre el proceso

FERNANDO GARCÍA
Enviado especial

ESTRASBURGO. — El grupo socialista decidió ayer corregir a la baja su propuesta de resolución del Parlamento Europeo en apoyo del proceso de paz. El nuevo texto prescinde de la referencia y citas textuales a la moción que el Congreso de los Diputados aprobó en mayo. La enmienda —pactada con liberales, verdes e Izquierda Unitaria— sustituye el propio término “proceso de paz” por el de “iniciativa de paz en el País Vasco”. Los cambios tratan de amarrar la votación de la moción en el pleno de hoy, al que los populares aportan una contrapropuesta que se verá en primer lugar.

Aunque en principio la aritmética parlamentaria otorga a los socialistas la mayoría necesaria para sacar adelante su moción, las fuertes presiones ejercidas por el PPE en todas las direcciones habrían aconsejado al PSOE acomodar el texto. El jefe de filas de los eurodiputados socialistas españoles, Enrique Barón, aseguró que los liberales le habían pedido explícitamente los cambios. Barón añadió que también entre los populares europeos hay un gran debate interno tras “una unanimidad de fachada”. Fuentes del PP aseguraron por su parte que estas modificaciones no alteran su rechazo a la moción socialista y que aún confían en ver aprobado su propio texto.●

¡CON UN SISTEMA DE CONTROL TAN CÓMODO, EL SOFÁ DEBERÍA ESTAR INCLUIDO!

Le presentamos el servidor IBM System x3400 Express. Viene equipado con IBM Director, una serie de herramientas con las que podrá reducir el tiempo que dedica a la gestión del sistema, pudiendo automatizar rutinas de administración así como controlar la configuración y el rendimiento de todos sus servidores x86. Desde una única consola podrá responder cómodamente a las alertas del sistema y monitorizar el rendimiento de ciertos componentes críticos. Incorpora procesadores Intel® Xeon® Dual Core y es un IBM System x: la innovación viene de serie.

IBM System x3400 Express

La mejor opción para gestión de ficheros, impresión, oficina remota y soluciones de colaboración.

Hasta 2 Procesadores Intel® Xeon® Dual Core 5130 (3,00GHz 2x2MB L2 Cache)

Con IBM Director para monitorizar el sistema

Hasta 32GB 667MHz de memoria de alto rendimiento

Hasta 2.4 TB Hot Swap SAS ó 4.0 TB Hot Swap SATA en almacenamiento

Hasta 3 años de garantía in situ*

Desde **1.810€*** ó **150,41€/trimestre*** (P/N: 7975K1G)³

PARA MÁS INFORMACIÓN LLÁMENOS AL 900 100 400 Ó VISITENOS EN:

ibm.com/systems/es/express

* PVP recomendado sin IVA de venta a través de distribuidor. 1. Ofertas en Arrendamiento a plazo y precio fijo (FMV) hasta el 15 de Diciembre de 2006. 90 días de diferimiento + 36 meses, con 12 cuotas trimestrales prepagables. Importe mínimo contratado: 1.000 € (sin IVA). A la finalización del contrato existe opción de compra para el Hardware. Oferta sujeta a la evaluación financiera positiva del cliente final. 2. Para trabajos in-situ, IBM intentará diagnosticar y resolver el problema remotamente antes de enviar a un técnico. La garantía in-situ está disponible solo en ciertos componentes. 3. (P/N: 7975K1G), procesador Intel Xeon Dual Core 5130 2.00GHz, 1024MB RAM Chipkill, Open Bay SarvRAID BK-1 SAS controller, Gigabit Ethernet, 850W Power Supply. IBM, el logo de IBM y System x son marcas o marcas registradas de International Business Machines Corporation en los Estados Unidos y/u otros países. Intel, el logo de Intel, Intel Core, Intel Inside, el logo de Intel Inside, Xeon y Xeon Inside son marcas registradas o marcas de Intel Corporation en los Estados Unidos y/u otros países. © 2006 IBM Corporation. Todos los derechos reservados.